

En rapport från Friskolornas riksförbund

Fakta om friskolor

Innehåll

Vad är en friskola?	4
Skolor och elever	6
Kunskapsresultat	24
Därför väljer man friskolor	30
Nöjdhet i friskolor	33
Medarbetare	40
Ekonomi	46
De största friskolehuvudmännen	54
Forsknings- och rapporttips	57

Hur ser friskolesektorn ut egentligen?

Friskolornas riksförbund är en branschorganisation som organiserar cirka 70 procent av Sveriges fristående förskolor, grund- och gymnasieskolor. Vi får ofta frågor om hur vår bransch ser ut. Hur ser det ut med antalet elever och deras resultat? Vilka äger friskolorna och vilka arbetar där? Och hur ser det egentligen ut med ekonomin? Hur stor andel av eleverna har utländsk bakgrund?

I den här faktrasamlingen har vi samlat svaren på de vanligaste frågorna. Statistiken kommer framförallt från Skolverket, SCB och Skolinspektionen. Vi har också bifogat tips på rapporter som har anknytning till den debatt som råder kring friskolor och skolvalet. Om du är intresserad av mer fakta eller av förbundet, kontakta oss gärna eller besök vår hemsida www.friskola.se. Vi finns också på [Facebook](#) och [LinkedIn](#).

Med hopp om intressant och upplysande läsning.

Ulla Hamilton

Vd Friskolornas riksförbund

Vad är en friskola?

En friskola är en skola som drivs av en annan huvudman än kommun, region eller stat. Det kan till exempel vara en stiftelse, ett företag, en förening, en privatperson eller ett trossamfund. En friskola verkar inom ramen för Skollagen (2010) och står under Statens Skolinspektions tillsyn. En mer korrekt benämning på friskola är fristående skola eller skola med enskild huvudman.

Friskolor finns på förskole-, grundskole- och gymnasienivå. Friskolorna måste vara öppna för alla – de får inte välja elever – men vissa urvalsprinciper, som ska vara offentliga och tydligt formulerade, får användas vid fler sökande än platser. Syskonförtur, kötid och geografisk närhet till bostaden, vissa verksamhetsmässiga samband (dvs. från förskola till skola) samt i speciella fall inträdesprov, till exempel till skolor med kulturprofil (musik, dans och bild), är de enda urvalskriterierna som är tillåtna¹.

Friskolor följer samma skollag och läroplaner som kommunala skolor, är skattefinansierade med skolpeng och får inte ta ut avgifter. Vissa fristående grundskolor justerar timplanen inom ramen för skollagen eller använder timplanens tid för "skolans val" för egen profilering genom att lägga utökad tid i ett eller flera ämnen.

Friskolehuvudmän är olika varandra

De flesta friskolor har en allmän inriktning det vill säga de har varken en konfessionell inriktning eller tillämpar waldorfpedagogik. Många friskolehuvudmän har dock en egen profil som syftar till att framhäva just vad de

---

¹ Vissa profilklasser kräver förkunskaper, till exempel i dans, musik eller idrott- och hälsa. Färdighetsprov får därför användas från årskurs 4 med Skolinspektionens godkännande. När färdighetsprov används som urvalsgrund till en viss skolenhet får ingen annan urvalsgrund tillämpas.

är bra på eller deras egna arbetssätt, för att erbjuda alternativ till den mer eller mindre enhetliga kommunala skolan. Därför kan man säga att friskolehuvudmän verkar i olika nischer.

En friskolas speciella inriktning kan beskrivas som miljö, språk, kultur, internationalism, globala frågor eller kulturprofil. Inriktning kan även vara ett speciellt arbetssätt/pedagogiskt koncept, inkl. Waldorf, Freinet eller Montessori, framhävandet av en viss värdegrund, inkl. konfessionell², deras speciella lärmiljö, deras placering eller till och med att de bara är små och därför lockar med en trygg miljö. Det finns även friskolor som begränsat sitt mottagande till elever i behov av omfattande stöd så kallad resursskolor. De skolorna får alltså enbart ta emot de eleverna. Friskolehuvudmän är med andra ord mer eller mindre olika varandra.³

Det tidigare begreppet privatskola avsåg privatdrivna skolor som fanns före friskolereformen och före dagens skolpengssystem. De fanns framförallt i storstäderna och finansierades bland annat via terminsavgifter betalade av föräldrarna. Det fanns också internatskolor. Idag finns det ett par internatskolor, men undervisningen är inordnad i skolpengssystemet och läroplanen. Internatdelen och extra fritidsaktiviteter ligger dock utanför skolpengssystemet och finansieras med elevavgifter.

---

2 Undervisningen i friskolor och skolor med konfessionell inriktning måste vara icke-konfessionell. *Utbildningen i övrigt* vid fristående skolor, fristående förskolor och fristående fritidshem får ha en konfessionell inriktning, men deltagandet i konfessionella inslag ska vara frivilligt. (Skollagen 1 kap 6–7 §§)

3 Skolinspektionen ger dock endast tre inriktningar, ingen inriktning (allmän), Waldorf eller konfessionell.

Skolor och elever

Alla kommuner har elever som går i friskolor

Det finns fristående förskolor i 249 av landets 290 kommuner.⁴ Fristående grundskolor finns i 186 kommuner och fristående gymnasieskolor i 97 kommuner.⁵ Kommunala förskolor och grundskolor finns i samtliga 290 kommuner. 250 kommuner har kommun- eller regiondriven gymnasieskola. Även kommuner som inte har en friskola kan ha elever i friskolor i en annan kommun.

	Fristående	Kommun/Region
Förskolor	249	290
Grundskolor	186	290
Gymnasieskolor	97	250

Antal kommuner med fristående och offentliga skolor (Skolverket/Jämförelsetal, 2020).

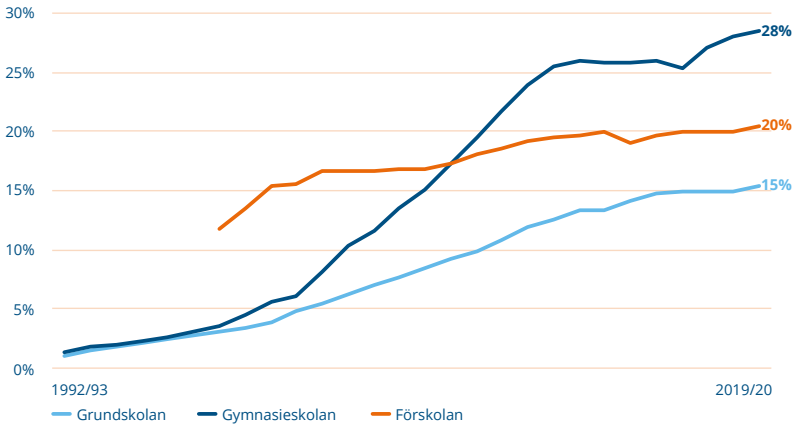
Fördelning av skolor – 1 av 4 är fristående

Det finns drygt 4 100 fristående förskolor och skolor i Sverige. Det är 26 procent av de totalt knappt 16 000 svenska förskolorna och skolorna. 2 801 (29 procent) av de 9 750 förskolorna är en fristående verksamhet. 834 av 4 876 (17 procent) grundskolor och 456 av 1 307 (35 procent) gymnasieskolor är fristående.⁶

⁴ Skolverket (2020). Jämförelsetal

⁵ Skolverket (2020). Skolenhetsregistret november 2020

⁶ Skolverket (2020). Läsåret 2019/2020

Figur 1. Andel barn/elever i fristående verksamheter (Skolverket, 2020).

Fristående skolor är ofta små. Mer än var tredje fristående grundskola (33 procent) har färre än 100 elever. Av de fristående gymnasieskolorna har drygt var femte (21 procent) färre än 100 elever.⁷ Fristående grundskolor har i genomsnitt 222 elever per skolenhet, kommunala skolor har 256. Fristående gymnasieskolor har 231 elever per skolenhet i genomsnitt, kommunala 294.⁸

Fördelning av barn och elever – 1 av 5 i fristående verksamhet

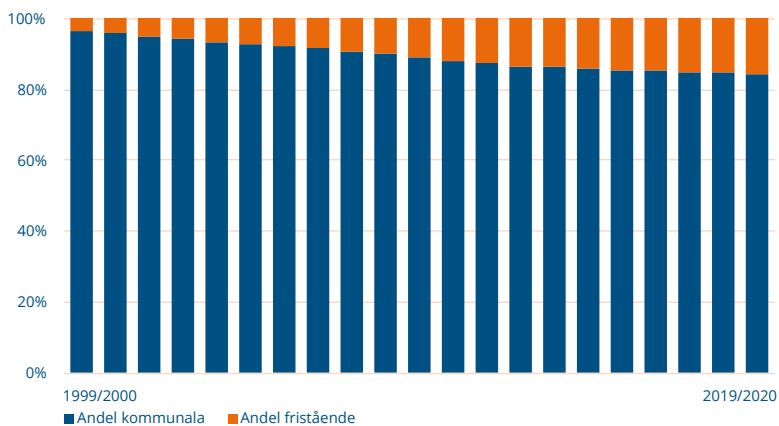
Drygt 384 000 barn och elever går i en fristående förskola eller skola. Det är 19 procent av drygt 2 miljoner barn och elever i svenska förskolor och skolor.

⁷ Skolverket (2020). Läsåret 2019/20

⁸ Skolverket (2020). Läsåret 2019/20

I förskolan går 21 procent, knappt 108 000 barn, i en fristående verksamhet. Motsvarande siffra för grundskolan⁹ är 15 procent, drygt 175 000 elever, och för gymnasieskolan 28 procent, knappt 101 000 elever.¹⁰

Både antal och andel elever som går i friskolor har ökat de senaste 20 åren, från 3 procent till 15 procent.

Figur 2. Andel elever i kommunal respektive fristående grundskola (Skolverket, 2020).

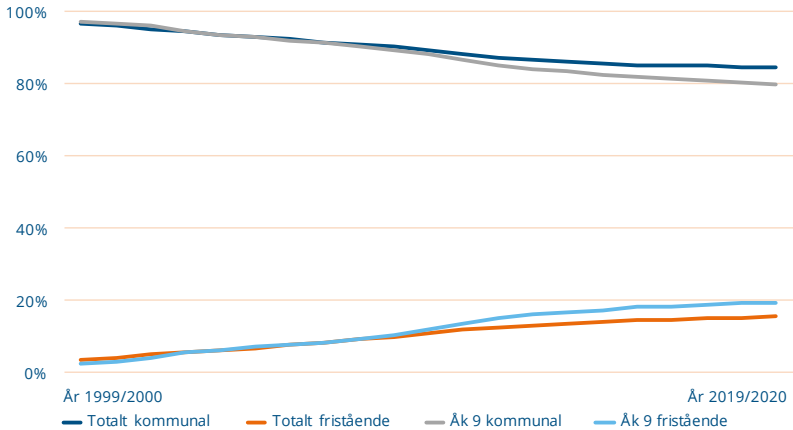
Samtidigt gick 20 procent av de grundskoleelever som gick ut årskurs 9 år 2020 i en friskola. Att välja den skola som är närmast, ofta en kommunal, faller sig naturligt i lägre åldrar. Ju äldre en elev blir desto större blir området med fler skolalternativ, där en elev kan tänkas gå.¹¹

⁹ Inkl. förskoleklass

¹⁰ Skolverket (2020). Läsåret 2019/20

¹¹ Skolverket (2020)

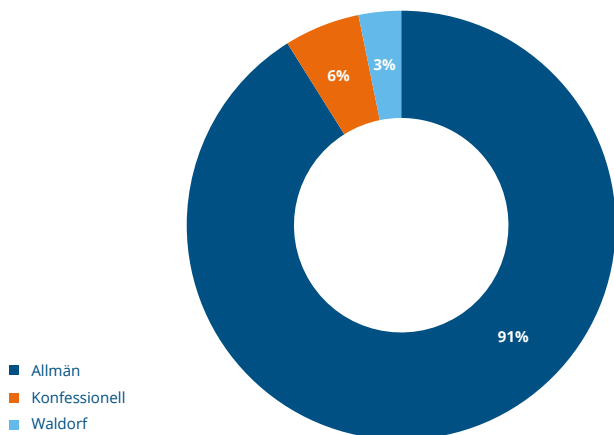
Figur 3. Andel elever i grundskolan summerat och andel åk 9 (Skolverket, 2020).

91 procent av eleverna i fristående grundskolor gick 2019/20 i skolor med allmän inriktning,¹² 6 procent går i konfessionella skolor och 3 procent i waldorfskolor.¹³ Det finns 63 grundskolor och sex gymnasieskolor i Sverige som har konfessionell inriktning, varav 60 har kristen och sju har muslimsk inriktning.¹⁴

¹² Här ingår skolor med särskild profil, såsom pedagogisk-, språklig- eller ämnesprofil

¹³ Skolverket (2020). Läsåret 2019/20

¹⁴ Skolverket (2020). Källa till uppgift om sex konfessionella gymnasieskolor: Skolenhetsregistret nov 2020. Uppgifterna om konfessionell inriktning baseras på de huvudmän som anmält detta till Skolinspektionen, vilket är frivilligt.

Figur 4. Fördelning av elever i fristående grundskolor per inriktning på skolan (Skolverket, 2020).

I de fristående gymnasieskolorna går 63 procent av eleverna ett högskoleförberedande program, 30 procent ett yrkesprogram och 7 procent ett introduktionsprogram. Motsvarande siffror för kommunala gymnasieskolor var 57 procent ett högskoleförberedande program, 28 procent ett yrkesprogram och 15 procent ett introduktionsprogram.¹⁵

Storlek och bolagsform – 95 procent har en eller två enheter

Av de aktörer¹⁶ som driver fristående för-, grund- eller gymnasieskola har 95 procent endast en eller två enheter. 87 procent driver bara en enhet. Det är 18 aktörer (0,6 procent av alla) som driver fler än 10 enheter. De driver knappt 10 procent av förskole- och skolenheterna.

¹⁵ Skolverket (2020). Läsåret 2019/20

¹⁶ Med aktör menas här en skolhuvudman eller kluster av skolhuvudmän som har samhörighet genom bolag eller varumärke.

Inom förskola har 88 procent av aktörerna bara en enhet. Inom grundskola och gymnasieskola är det 88 respektive 78 procent.¹⁷

Antal enheter	Antal aktörer			
	Förskolor	Grundskolor	Gymnasier	Summa
1	1998	516	161	2675
2	188	40	17	245
3	55	9	7	71
4	18	11	5	34
5	4	3	2	9
6	6		2	8
7	2	1	3	6
8	1			1
9	3	2		5
10	2			2
11-20	2	1	8	11
21-30	0	2	1	3
31-40	0	1	1	2
40-47	1	1	0	2

Antal aktörer som driver för-, grund- och gymnasieskolor fördelat på hur många skolenheter de har (Skolverket, 2020).¹⁸

70 procent av alla grund- och gymnasieskolor drivs som aktiebolag och där går 77 procent av eleverna.

	Grund- och gymnasieskolor	
	Elever	Skolor
Aktiebolag	77%	70%
Föreningar	11%	19%
Stiftelser	11%	10%
Övriga*	1%	1%

Skolor och elever i fristående gymnasieskolor och skolor per associationsform (Skolverket, 2020. Läsåret 2019/20).

*handels-, kommanditbolag och trossamfund

¹⁷ Skolverket (2020). Läsåret 2019/20

¹⁸ Antal aktörer i förskolan är en osäker uppgift eftersom Skolverket inte redovisar antalet förskolor per huvudman.

Störst andel aktiebolag finns i gymnasieskolan, där drivs 87 procent av skolorna som aktiebolag. I dessa skolor går 87 procent av friskoleeleverna.

	Gymnasieskolan			
	Elever		Skolor	
Aktiebolag	87 396	87%	381	87%
Föreningar*	1 814	2%	12	3%
Stiftelser	10 928	11%	38	9%
Övriga**	816	1%	7	2%

(Skolverket, 2020)

* Ekonomiska och Ideella

** Handelsbolag och Trossamfund

I grundskolan är andelen fristående skolor som drivs som aktiebolag 61 procent och andelen elever i fristående grundskolor som går i en bolagsdriven skola är 72 procent.

	Grundskolan			
	Elever		Skolor	
Aktiebolag	119 990	72%	501	61%
Föreningar*	28 659	17%	228	28%
Stiftelser	18 072	11%	86	10%
Övriga**	651	0%	4	0%

(Skolverket, 2020)

* Ekonomiska och Ideella

** Handelsbolag och Trossamfund

43 procent av de fristående förskolorna drivs som bolag och där går 57 procent av förskolebarnen.¹⁹

	Förskolan			
	Barn		Enheter	
Bolag**	61 150	57%	1 215	43%
Fysiska personer	295	0,3%	12	0,4%
Övriga***	46 233	43%	1 582	56%

(Skolverket, 2020)

** aktiebolag, enkla bolag, handelsbolag, kommanditbolag

*** t.ex. ekonomiska föreningar, ideella föreningar och registrerade trossamfund

Elevernas bakgrund – högre andel elever med utländsk bakgrund i friskolor

27 procent av eleverna i fristående grundskolor hade utländsk bakgrund 2019/20. I kommunala grundskolor var motsvarande siffra 26 procent. I fristående gymnasieskolor hade 32 procent av eleverna utländsk bakgrund, i kommunala skolor 31 procent. Motsvarande siffra för regiondrivna gymnasieskolor är 5 procent.²⁰

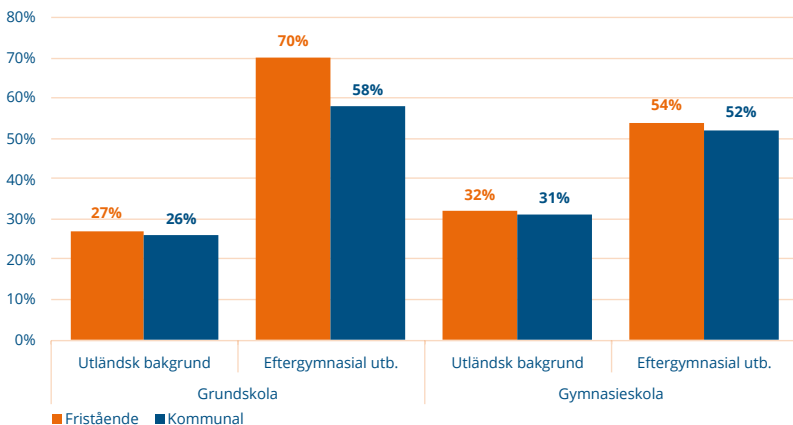
Skillnaderna i elevernas socioekonomiska bakgrund minskar över tid mellan fristående och kommunala grundskolor. Allt fler elever har minst en förälder med eftergymnasial utbildning²¹. I grundskolan har 70 procent av eleverna i fristående skolor föräldrar med eftergymnasial utbildning. I kommunala grundskolor är motsvarande siffra 58 procent. I gymnasieskolan har 54 procent av eleverna som går i fristående skolor föräldrar med eftergymnasial utbildning, 52 procent i kommunala skolor. I regiondrivna gymnasieskolor har 45 procent av eleverna föräldrar med eftergymnasial utbildning.²²

¹⁹ Skolverket (2020)

²⁰ Skolverket (2020). Läsåret 2019/20

²¹ Skolverket (2020)

²² Skolverket (2020). Läsåret 2019/20

Figur 5. Elevernas socioekonomiska bakgrund 2019/20 (Skolverket, 2020).

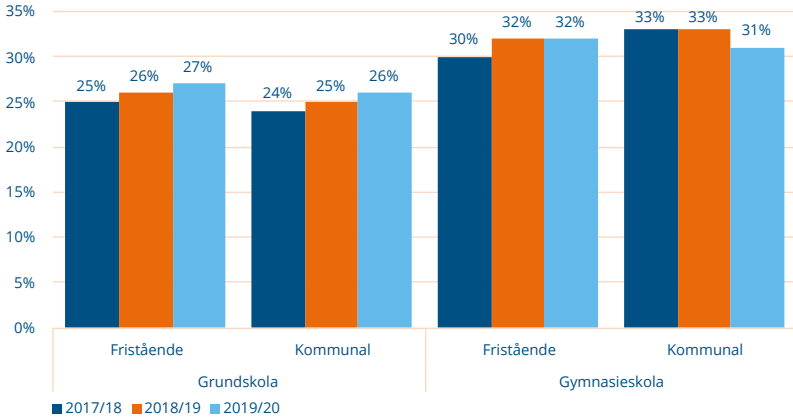
Förändringarna från 2018/19 är små. Andelen elever med utländsk bakgrund har minskat i kommunala gymnasieskolor med 2 procentenheter och andel elever med föräldrar med eftergymnasial utbildning har ökat med 1 procentenhet mer i kommunala gymnasieskolor.²³

Grundskola		Utländsk bakgrund	Eftergymnasial utbildning
19/20	Fristående	27%	70%
	Kommunala	26%	58%
18/19	Fristående	26%	69%
	Kommunala	25%	57%
Gymnasieskola		Utländsk bakgrund	Eftergymnasial utbildning
19/20	Fristående	32%	54%
	Kommunala	31%	52%
18/19	Fristående	32%	52%
	Kommunala	33%	49%

Elevernas socioekonomiska bakgrund 2019/20 jämfört med 2018/19 (Skolverket, 2020).

23 Skolverket (2020)

Nedanstående diagram visar utvecklingen över de tre senaste åren.

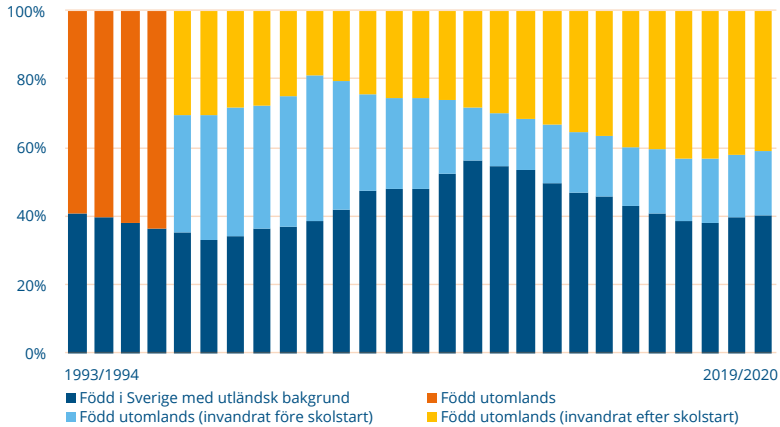

Figur 6. Elever med utländsk bakgrund (Skolverket, 2020).

Andelen elever med utländsk bakgrund har ökat, men ökade inte i gymnasiet 2019/20, utan var oförändrad från 2018/19 i fristående gymnasieskolor och minskade i kommunala.

Under 2000-talet har andelen elever med utländsk bakgrund ökat från 15 till 27 procent i grundskolan.

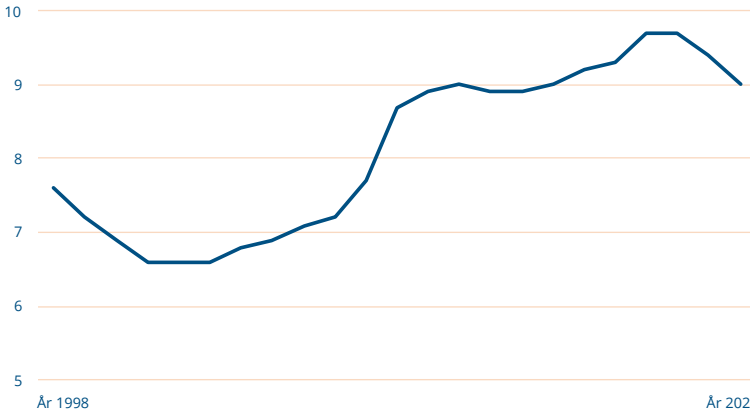
Inom gruppen elever med utländsk bakgrund är det framför allt andelen som invandrat efter skolstart som ökat i grundskolan under 2000-talet. De har de senaste åren utgjort cirka 40 procent av gruppen elever med utländsk bakgrund i årskurs 9.

Figur 7. Elever med utländsk bakgrund i grundskolan fördelade på var de är födda, åk 9, 1993–2020 (Skolverket, 2020).

Det har stor betydelse för skolresultaten hur gamla de utlandsfödda barnen är när de invandrat till Sverige. Ju senare en elev invandrat desto färre år har eleven på sig att klara målen. Den genomsnittliga invandringsåldern har ökat de senaste 20 åren. Mellan 2007 och 2010 skedde en brant ökning av den genomsnittliga invandringsåldern och den har sedan fortsatt öka om än i lägre takt, för att år 2017 vara så hög som nästan 10 år.

Figur 8. Genomsnittlig invandringsålder (senaste invandringsår) för utrikes födda åk 9 elever, 1998–2020 (Skolverket, 2020).

Socioekonomisk omfördelning av skolpengen

Sedan cirka tolv år fördelar tre fjärdedelar av storstads- och storstadsnära kommuner en del av skolpengen i form av ett socioekonomiskt strukturbidrag. Något mer än hälften av de små kommunerna och glesbygdskommunerna gör det. Behovet av omfördelning motiveras med att alla elever inte har samma förutsättningar.

Större städer är vanligen mer heterogena och det finns ofta en högre grad av boendesegregation, vilket i sig påverkar skolornas elevunderlag. Det finns också fler skolor att välja mellan i större kommuner, vilket i sin tur kan ge olika elevsammansättning i olika skolor. I glesbygdskommuner finns det mer sällan olika skolor att välja mellan och det finns även färre skolor totalt. Knappt hälften av de kommuner som använder socioekonomisk fördelning omfördelade upp till 5 procent av skolpengen utifrån socioekonomiska faktorer. En tredjedel omfördelar 6–10 procent, en sjättedel 11–15 procent

och resterande över 20 procent.²⁴

Det finns en generell rörelse i hur omfördelningen beräknas, bort från SALSAS²⁵ -parametrarna föräldrarnas utbildningsnivå, pojke eller flicka och utländsk bakgrund, i riktning mot det index som Skolverket använder vid fördelning av det så kallade likvärdighetsbidraget²⁶:

- ♦ vårdnadshavarnas utbildningsnivå
- ♦ året när eleven invandrade till Sverige
- ♦ vårdnadshavarnas inkomst
- ♦ elevens kön
- ♦ ekonomiskt bistånd till vårdnadshavare
- ♦ om eleven är folkbokförd på samma adress som båda vårdnadshavarna
- ♦ antal syskon som är folkbokförda i hemmet
- ♦ socioekonomisk status på bostadsområdet där eleven är folkbokförd

Andel elever berättigade till modersmålsundervisning samt andel elever i behov av särskilt stöd

I fristående grundskolor är 26,8 procent av eleverna berättigade till undervisning i modersmål. I kommunala grundskolor är det 28,8 procent.

18,1 procent av eleverna i fristående grundskolor deltar i undervisning i modersmål. Det är 68 procent av de som är berättigade. I kommunala skolor deltar 16,7 procent av eleverna, vilket motsvarar 58 procent av de som är berättigade.

Andelen elever i behov av särskilt stöd (som har ett upprättat åtgärds-

²⁴ Socioekonomisk resursfördelning i skola och förskola (SKR, 2018)

²⁵ Skolverkets Arbetsverktyg för Lokala Sambandsanalyser

²⁶ <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statsbidrag/statsbidrag-for-likvardig-skola-2021>

program) är i fristående skolor 5,2 procent och i kommunala skolor 5,6 procent. Samtidigt är det en större andel av eleverna i fristående skolor som ges enskild undervisning.²⁷

	Fristående	Offentlig
Med åtgärdsprogram	5,2%	5,6%
Får enskild undervisning	1,4%	0,9%
I särskild undervisningsgrupp	1,1%	1,3%
Med anpassad studiegång	1,2%	1,0%
Med studiehandledning på modersmål	0,8%	3,6%
Berättigade till modersmålsundervisning	26,8%	28,8%
Deltagare i modersmålsundervisning	18,1%	16,7%

(Skolverket, 2020)

Kö till fristående förskolor och grundskolor

Antagning till förskolan sker genom anmälan av barnet i respektive förskolas kösystem. Ibland har förskolorna och kommunen kommit överens om att använda ett gemensamt kösystem, dit alla anmäler sina barn. Föräldrarna erbjuds plats för sitt barn i könummerordning, syskon ges förtur. Ibland gäller också närhetsprincipen. Fristående förskolor får också ta emot barn från andra kommuner, det finns inga upptagningsområden. Fristående och kommunala förskolor kan ha samma urvalskriterier. Eftersom det är kommunen som beslutar om godkännande för en fristående förskola, är det också kommunen som godkänner vilka urvalskriterier som får användas om det finns fler barn än platser på den fristående förskolan.

Antagning till fristående grundskolor sker genom anmälan av barnet i respektive friskolas kösystem. Friskolan bestämmer själv när man vill öppna kön. Anmälan kan hos vissa göras när barnet erhållit ett personnummer. Allt fler friskolor har dock valt att öppna kön senare. Större friskolehuvudmän

²⁷ Skolverket (2020)

har till exempel tidigast 1 februari det år barnet fyller ett år. När skolstarten närmar sig erbjuds eleverna plats i könnummerordning, men syskon ges förtur. Det sker oftast via ett digitaliserat system. Eftersom det är vanligt att föräldrar sätter sina barn i kö till flera friskolor så är det många som tackar nej då de fått en plats i en annan skola, varför kötiden ofta är betydligt kortare än vad som kan tyckas mot bakgrund av antalet köande elever.

Ett kösystem innebär att barnen/eleverna antas i turordning. Det faktum att en friskola har ett kösystem innebär alltså inte att det är kö till skolan, det kan finnas fler platser än barn/elever i kön.

Det är även möjligt för friskolor att bestämma att antagningen ska baseras helt eller delvis på närhetsprincipen, dvs. på motsvarande sätt som kommunala skolor.

Antagning till kommunala grundskolor sker genom en kombination av föräldrarnas val²⁸ av (valfri kommunal) skola och kommunens skyldighet att erbjuda en skolplats nära hemmet. Härigenom ges, i praktiken, möjlighet att ge syskonförtur även till kommunala skolor, genom skolval och/eller närhet till hemmet.²⁹ De som inte väljer skola får en plats i en skola i rimlig närhet till hemmet, enligt kommunens skolplaceringsprinciper. I några kommuner sker antagningen samtidigt till fristående och kommunala skolor i ett gemensamt antagningssystem.

Några få grundskolor med profilklasser – musik, dans med mera – har tillstånd att anta barn med hjälp av färdighetsprov³⁰ istället.

---

28 I vissa kommuner måste vårdnadshavarna välja skola och i andra får de välja skola, om de vill. SkoL 9: 12 och 15, 10:24 och 30, 11: 24 och 29

29 Varken val av kommunal skola eller syskonförtur i kommunala skolor är en rättighet, utan en möjlighet, som förutsätter att alla barn i varje kommunal skola kan placeras nära hemmet. Om så inte kan ske tar den enes rätt att bli placerad nära hemmet ut den andres rätt att välja skola, inklusive för syskon, i kommunala skolor. Ovanstående källor.

30 SkoL 10:9–9a och SkoF 9:25–27. Vissa profilklasser kräver förkunskaper, till exempel i dans, musik eller idrott- och hälsa. Färdighetsprov får därför användas från årskurs 4 med Skolinspektionens godkännande. När färdighetsprov används som urvalsgrund till en viss skolenhet får ingen annan urvalsgrund tillämpas.

Gemensam antagning till gymnasiet

Antagning till gymnasiet sker nästan undantagslöst i ett gemensamt regionalt eller kommunalt antagningssystem för friskolor och kommunala skolor. Gymnasieplatsen erbjuds baserat på elevens rangordnade val och meritvärde från grundskolan, samt tillgång och efterfrågan på respektive program och skola.

Vad krävs för att få starta en fristående skola

Ansökan om godkännande för att starta eller utvidga en friskola görs hos Statens Skolinspektion senast den 31 januari, för start till höstterminen året därpå. Ansökan ska innehålla de uppgifter som krävs för att visa att det finns ett tillräckligt elevunderlag för skolan i förhållande till det antal platser som söks, hur elevantalet är tänkt att öka, att intäkterna – skolpengen – täcker kostnaderna för verksamheten, erforderligt antal lärare, övrig personal, lokaler, undervisningsmaterial med mera. Huvudmannen måste visa att de har en långsiktigt hållbar ekonomi samt hur verksamheten ska drivas i förhållande till de gällande styrdokumenterna.

Det sker också en noggrann kontroll av friskolornas ägare och ledning. Vid ansökningstillfället ska underlag lämnas för så kallad ägar- och ledningsprövning. Det handlar om att Skolinspektionen ska säkerställa att det finns kompetens i styrelsen för skolan om skollagstiftning, arbetsrätt och arbetsmiljö samt ekonomi hos ägaren och i ledningskretsen. Det sker också en granskning av dessa personer via belastningsregister, hos skattemyndigheten och kronofogdemyndigheten, så kallad vandelsprövning.

Under våren provas uppgifterna i ansökan och det är vanligt med krav på kompletteringar. Dessutom skickas ansökningarna till berörda kommuner

som ska yttra sig över om den sökta utbildningen kommer att påverka den kommunala huvudmannen eller inte.

Senast den 30 september meddelar Skolinspektionen sitt beslut.

Under våren före skolstart genomför Skolinspektionen en etableringskontroll för att säkerställa att förutsättningarna för att starta verksamheten finns på plats, bland annat beträffande lokaler, speciallokaler samt lärare med erforderliga kompetenser.

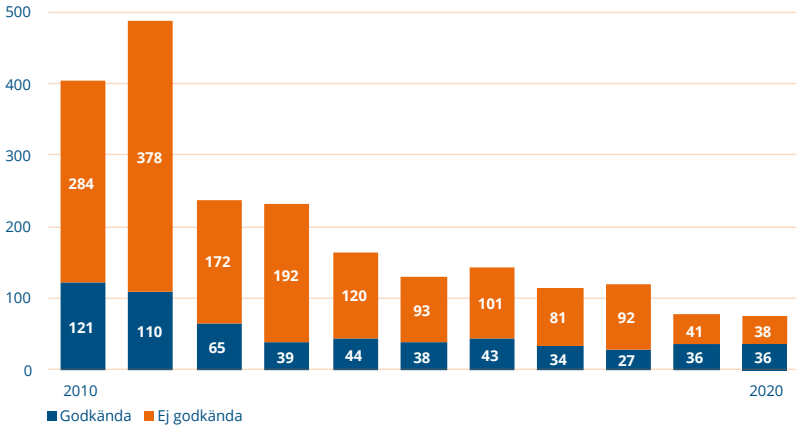
Ett halvår efter skolstart genomför Skolinspektionen en förstagångstillsyn för att säkerställa att verksamheten bedrivs på det sätt som angivits i ansökan.

Reglerna för att starta en fristående förskola är desamma, men det är kommunen som godkänner ansökan.

Färre vill starta friskola

Antalet ansökningar om att starta en friskola har sjunkit kraftigt under det senaste decenniet, från närmare 500 år 2011 till 82 ansökningar 2020. Troligen beror det i första hand på att framtidsutsikterna bedöms som mer osäkra idag än för tio år sedan.

Skolinspektionen har under perioden 2010 - 2018 beviljat bara drygt 25 procent av ansökningarna, cirka 35 ansökningar per år för start av ny skola. 2019 och 2020 minskade antalet ansökningar till drygt 80, varför andelen som godkändes ökade till drygt 40 procent.

Figur 9. Antal godkända respektive ej godkända ansökningar om nyetablering av fristående skola, ansökningsår 2010–2020 (Skolinspektionen, 2020).

Antalet ansökningar om att utöka befintlig verksamhet med fler årskurser i grundskolan och program på gymnasiet har under senare år varit 100–200 ansökningar varje år. 2020 var de 126, av vilka 64 godkändes, 51 procent.

Samtidigt finns det ett ökat behov av antalet skolplatser pga. att antalet barn i skolåldern ökar. Behovet av platser är stort, 100 000 platser. Mycket talar för att kommunernas ekonomiska situation blir allt kärvare. Lokaler utgör den näst största utgiften i skolan och bara att bygga lokaler för att täcka bristen på skolplatser skulle kosta kommunerna många miljarder kronor.³¹ Frågan är om friskolorna kommer att kunna hjälpa till att lösa skolbristen i kommunerna mot bakgrund av att många får avslag på sina ansökningar om att starta nya skolor och att utöka antalet platser.

³¹ Klarar Sverige skolbristen? Om hinder för fristående skolors etablering i skuggan av den växande skolbristen, Friskolornas riksförbund (Januari 2020)

Kunskapsresultat

I detta avsnitt redovisas fortfarande 2018/19 års kunskapsresultat. SCB:s beslut om striktare tolkning av statistiksekretessen rörande friskolor innebär att det inte finns tillgång till kunskapsresultaten i Skolverkets databas för 2019/20. Regeringen arbetar med en lagändring som ska lösa frågan om statistiksekretessen.

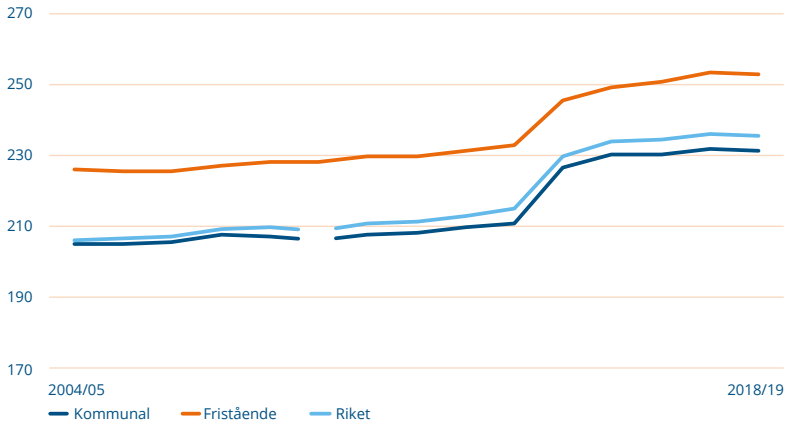
Betyg – elever i fristående grundskolor har 10 procent högre betyg

I fristående grundskolor var det genomsnittliga meritvärdet för en elev i årskurs 9 läsåret 2018/19 252,7 meritvärdespoäng (exklusive nyinvandrade och elever med okänd bakgrund). Riksgenomsnittet var 235,7 och för kommunala skolor 231,3. I gymnasieskolan läsåret 2018/19 var den genomsnittliga betygs-poängen för elever på fristående skolor 14,9 och i kommunala och landstingsdrivna skolor 14,8.³²

---

³² Skolverket (2019)

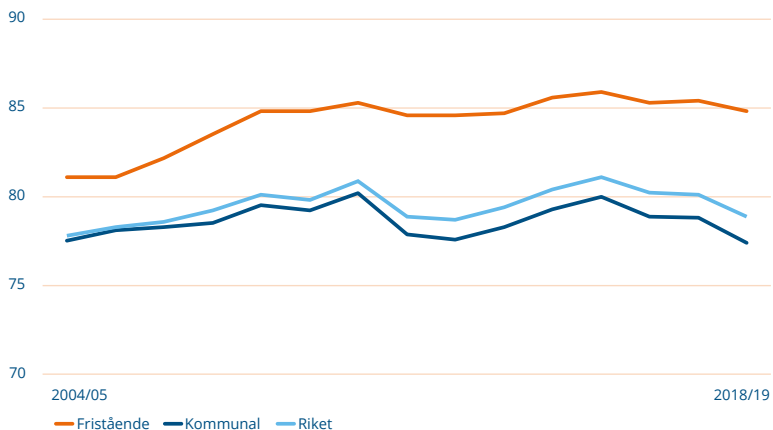

Figur 10. Genomsnittligt meritvärde årskurs 9 2004/05 till 2018/19. Nyinvandrade elever började särredovisas 2011/12 och är därefter exkluderade från totalen. Efter 2014/2015 är både nyinvandrade elever samt elever med okänd bakgrund exkluderade från totalen (Skolverket, 2019).

Måluppfyllelse – fler når målen i fristående skolor

I fristående grundskolor nådde 84,8 procent av eleverna (exkl. nyinvandrade och elever med okänd bakgrund) i årskurs 9 kunskapskraven i alla ämnen 2018/19. För hela riket är siffran 78,9 procent och för kommunala skolor 77,4 procent.

Figur 11. Andel elever i årskurs 9 som nått kunskapskraven i alla ämnen. Nyinvandrade elever började särredovisas 2011/12 och är därefter exkluderade från totalen. Efter 2014/2015 är både nyinvandrade elever samt elever med okänd bakgrund exkluderade från totalen (Skolverket, 2020).

När föräldrarnas utbildningsnivå³³ redovisas visar det att en högre andel av eleverna i årskurs 9 på fristående skolor når kunskapskraven i alla ämnen, oavsett föräldrarnas utbildningsnivå.³⁴

Föräldrars utbildningsnivå	Fristående	Kommunala
Eftergymnasial	90% (14%)	85% (45%)
Förgymnasial eller gymnasial	72% (6%)	62% (36%)

Andel elever i årskurs 9 som nått målen i alla ämnen fördelat på föräldrarnas utbildningsnivå läsåret 2018/19. I parentesen respektive grups andel av alla elever i årskurs 9.

Härkomst	Fristående	Kommunala
Svensk bakgrund	87% (76%)	81% (75%)
Utländsk bakgrund född i Sverige	79% (13%)	68% (9%)
Utländsk bakgrund född utomlands	72% (10%)	44% (16%)

Andel elever som nått målen i alla ämnen fördelat på härkomst läsåret 2018/19. I parentesen respektive grups totala andel av alla elever i årskurs 9 (Skolverket, 2019).

33 Skälet till att uppgifterna om föräldrarnas utbildningsnivå avser 2018/19 är det samma som att kunskapsresultaten gör det. Se detta kapitelns inledning.

34 Skolverket (2019)

Andelen elever i årskurs 9 som 2019/20 blev behöriga till gymnasieskolan var högst i fristående skolor. 92,1 procent av eleverna i fristående skolor blev behöriga till yrkesprogram, i kommunala skolor var det 84,0 procent.

%	Yrkesprogram	Högskoleförberedande program		
		ES	EK, HU, SA	NA, TE
Fristående	92,1	91,3	90,1	89,3
Kommunala	84,0	82,8	81,2	79,6

Andel elever behöriga till gymnasieskolans olika program 2019/20 (Skolverket, 2020).

70,7 procent av eleverna i fristående gymnasieskolor avslutade sin utbildning efter tre år 2019.³⁵ 64,7 procent av eleverna i kommunala gymnasieskolor avslutade gymnasieskolan efter tre år.

%	Startläsår		
	2016 3 år	2015 4 år	2014 5 år
Fristående	70,7	74,9	75,2
Kommunala	64,7	69,9	71,7

Andel av eleverna som slutade 2019 elever som klarade gymnasieskolan inom 3, 4 respektive 5 år (Skolverket, 2020).

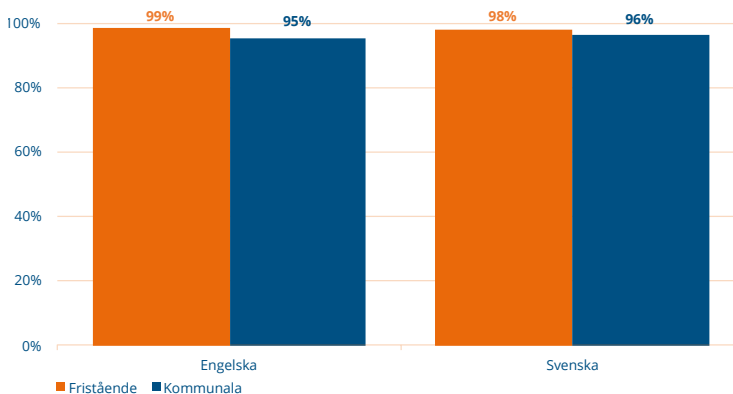
Ämnesprov – elever i friskolor bättre på ämnesprov³⁶

I ämnesprovet i engelska i årskurs 9 2018/2019 nådde 98,5 procent av eleverna i fristående skolor godkänt betyg. Riksgenomsnittet var 95,9 och i kommunala skolor 95,3. I svenska blev 97,9 procent av eleverna i fristående

³⁵ Till elever som slutfört gymnasiet räknas elever med gymnasieexamen eller studiebevis med betygssatta kurser om 2500 poäng eller fler.

³⁶ Under vårterminen 2018 fanns indikationer på att vissa av de nationella delproven i matematik i årskurs 9 varit åtkomliga på förhand. Skolverket rekommenderade då att skolan skulle använda ersättningsprov. Resultaten från ersättningsprov samlas inte in. Istället gavs instruktionen vid insamling att resultaten att ange att "eleven ej deltagit", vilket syftar på att ordinarie prov inte använts. För provbetyget i matematik är den totala andelen elever som har rapporterats in som "eleven ej deltagit"

skolor godkända. Motsvarande siffror för kommunala skolor och genomsnittet i riket är 96,1 och 96,5.³⁷

Figur 12. Andel elever som nått godkänt provbetyg på ämnesproven i år 9 2018/19 (Skolverket, 2020).

Även på motsvarande ämnesprov i årskurs 6 2018/19 lyckades elever i fristående skolor bäst. För proven i årskurs 3 finns inget sammanvägt provbetyg att jämföra.³⁸

%	Matematik	Engelska	Svenska
Fristående	89,9	97,0	96,0
Kommunala	86,7	93,5	94,7

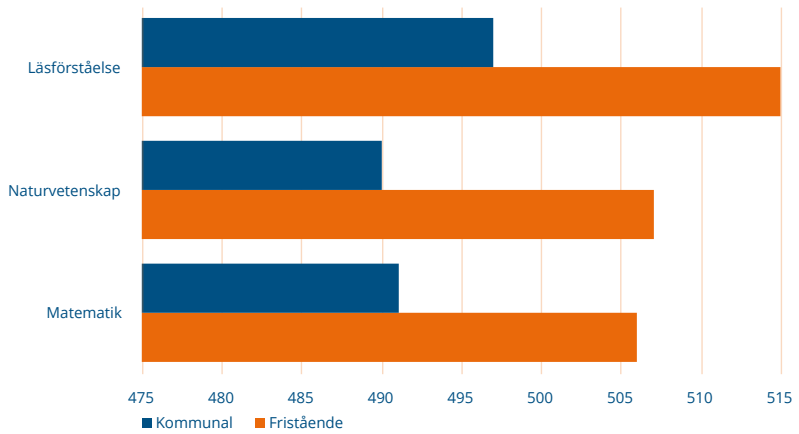
Andel av eleverna med betyg A-E i nationella prov i årskurs 6 vårterminen 2018/19 (Skolverket, 2020).

I PISA 2015 presterade niondeklassare i fristående skolor bättre på alla delprov. I naturvetenskap var skillnaden 17 poäng, i matematik 15 poäng och i läsförståelse 18 poäng.

så stor (närmare 76 procent) att resultaten inte kan publiceras med den kvalitet som gäller för officiell statistik enligt 3 a § lagen (2001:99) om den officiella statistiken.

³⁷ Skolverket (2020)

³⁸ Skolverket (2020)

Figur 13. Poäng per prov i PISA 2015 (Skolverket, 2016).

Därför väljer man friskolor

Därför väljer föräldrar friskolor

- ♦ **Frånvaron av våld/mobbning** värderas högre av föräldrar som valt en friskola än de som har barn i kommunal skola. Frånvaro av våld/mobbning och att det är ordning och reda i klassrummet är de viktigaste faktorerna för föräldrars skolval.³⁹
- ♦ **Pedagogiken** har stor betydelse för föräldrar med barn i friskola samt att skolan mår om barnen/eleverna och ger stöd vid problem.⁴⁰
- ♦ Frågan *Undervisningen i skolan passar mitt barns sätt att lära sig* får klart högre betyg av föräldrar till barn i friskolor (8,0 jämfört med 7,0 för kommunala skolor på en tiogradig skala).⁴¹
- ♦ **Små elevgrupper** värderas högre av föräldrar till barn i friskolor än föräldrar som valt en kommunal skola – detta trots att friskolor i genomsnitt har större elevgrupper.⁴²
- ♦ **Kommunikationen** mellan förskolan och föräldern kring barnets utveckling upplevs vara bättre i friskolor än i kommunala skolor.⁴³
- ♦ Föräldrar med barn i friskolor värderar **närhet till hemmet** lägre än föräldrar med barn i kommunala skolor. De lägger även lägre vikt vid

---

39 Obligatoriskt skolval (Friskolornas riksförbund, Tjänsteföretagen Almega, 2018 sid 4)

40 Så nöjda är föräldrar och elever med skolan 2016 och 2019 (Svenskt Kvalitetsindex, 2020)

41 Kommunala vs. Fristående skolor – så tycker föräldrar och lärare om sin grundskola. En sammanställning av Skolinspektionens skolenkät, HT 2016 (Friskolornas riksförbund, 2017)

42 Obligatoriskt skolval, sida 4

43 Så nöjda är föräldrar och elever med skolan 2016 och 2019 (Svenskt Kvalitetsindex, 15 januari 2020)

vilken skola barnets kamrater väljer än föräldrar med barn i kommunala skolor.⁴⁴

- ♦ Föräldrar med svag socioekonomisk bakgrund värderar, enligt internationell forskning, i högre utsträckning **akademisk kvalitet** vid skolvalet, på bekostnad av sådant som trivsel, medan mer högavlönade prioriterar i högre grad mjuka faktorer.⁴⁵

Därför väljer elever friskolor

Barn får mer att säga till om i valet av skola ju äldre de blir. Vid skolbyte från låg-, till mellanstadiet börjar det bli viktigt att föräldrar och barn är överens om skolvalet, vid skolbyte till högstadiet är det ännu viktigare. Vid gymnasievalet kan man säga att rollerna är ombytta, det är eleverna som väljer, samtidigt som föräldrarna är viktiga rådgivare.

De skäl som elever anger vid val av friskola är:

- ♦ skolan har en **speciell inriktning eller arbetssätt**
- ♦ **studiemiljön**, fräschare, mindre, lugnare och yngre/trevligare lärare
- ♦ nya/sociala relationer

Mjuka värden som studiero, stimulans och utmaningar får högre betyg av elever i friskolor jämfört med elever i kommunala skolor.⁴⁶

I gymnasievalet väljer många elever friskolor för att de är mindre och kom-

---

⁴⁴ Obligatoriskt skolval, sida 4

⁴⁵ Obligatoriskt skolval, sida 4

⁴⁶ <https://www.svd.se/friskolornas-elever-ar-mer-nojda-med-skolmiljon>

munala skolor för att de har fler elever samt ofta har mer traditioner och sociala aktiviteter.

Därför väljer lärare friskolor

- ♦ Medarbetare i friskolor känner en större **stolthet** i att berätta var de är anställda än medarbetare hos kommunala huvudmän.⁴⁷
- ♦ Medarbetare i friskolor är **mer positiva till villkoren på arbetsplatsen** (+- 5 procentenheter) och aldrig väsentligt mer negativa. Det gäller såväl hela personalgruppen som bara lärare. I kommunal sektor är medarbetare betydligt oftare mer negativ än positiv. Det är fallet i 9 av 48 frågor för hela personalgruppen och 13 av 48 frågor för lärare.⁴⁸
- ♦ **Lärare är mer positiva** än den totala personalgruppen i friskolor till villkoren på arbetsplatsen. I kommunala verksamheter däremot ger gruppen lärare oftare ett mer negativt än ett mer positivt svar än hela personalgruppen sammantaget.⁴⁹
- ♦ På friskolor anser 23 procent av lärarna att de **inte hinner med arbetet** under ordinarie arbetstid, jämfört med nästan varannan (47 procent) av lärarna på kommunala skolor.⁵⁰
- ♦ Friskolelärare är mer nöjda med beredskapen för att i det dagliga arbetet hantera situationer som kräver **elevhälsogrupperns kompetenser** (8,2 jämfört med 7,3 för kommunala skolor på en tiogradig skala).⁵¹

---

⁴⁷ Jobbhälsindex Skola 2018 – Anställdas syn på jobbet inom utbildningssektorn (Friskolornas riksförbund, Svenskt Kvalitetsindex och Jobbhälsindex Sverige, 2018, sid 3)

⁴⁸ Jobbhälsindex, sida 3

⁴⁹ Jobbhälsindex, sida 3

⁵⁰ Jobbhälsindex, sida 3

⁵¹ Kommunala vs. Fristående skolor – så tycker föräldrar och lärare om sin grundskola. En sammanställning av Skolinspektionens skolenkät, HT 2016 (Friskolornas riksförbund, 2017)

Nöjdhet i friskolor

Skolinspektionen genomför varje termin Skolenkäten med vårdnadshavare till elever i grundskolan, elever i årskurs 5 och 9, i årskurs 2 i gymnasiet samt pedagogisk personal i ett antal fristående och kommunala skolor. Resultaten används b.l.a. i Skolinspektionens riskbedömning som del av underlaget för att bedöma vilka skolor som bör prioriteras i tillsynen.

Vårterminen 2020 genomfördes årskurs 9:s enkät på 97 friskolor av 2 939 elever och 267 kommunala skolor med 16 483 elever. Skolenkäten genomförs från och med 2021 endast en gång per år.

Enkäten består av ett stort antal frågor. I Skolverkets databas redovisas sex av dem i ett sammandrag för elever och vårdnadshavare, fem för elever i årskurs 5. Medelvärden på dessa redovisas i diagram 14, 10-gradig skala.

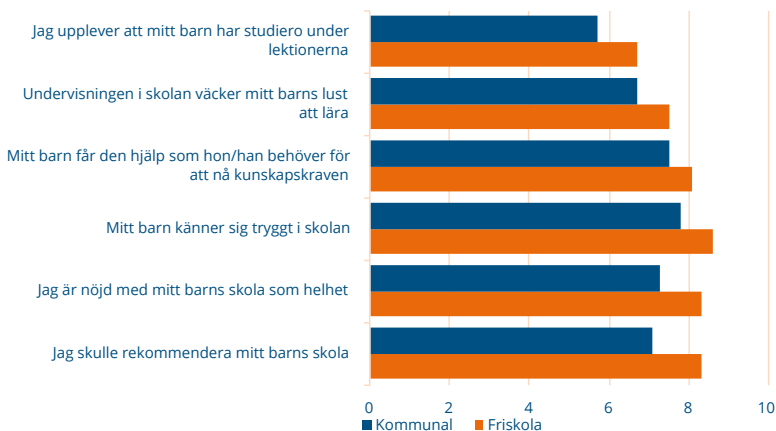
/ Elever, liksom föräldrar, väljer friskolor för att de har ett bra rykte och/eller ett visst pedagogiskt upplägg, medan elever som väljer en kommunal skola ofta gör det för att skolan ligger nära.⁵²

---

⁵² Så nöjda är föräldrar och elever med skolan 2016 och 2019 (Svenskt Kvalitetsindex, 2020)

Nöjdare föräldrar

Föräldrar med barn i friskolor är nöjdare än föräldrar med barn i kommunala skolor på de sex utvalda frågorna. Störst är skillnaden i rekommendationsgrad, +1,2. Även skillnaden i upplevd studiero är stor, +1,0.

Figur 14. Vårdnadshavare åk 1–9, Vårterminen 2020 (Skolverket, 2020).

Minst är skillnaden i upplevelsen av hur mycket lärarna hjälper barnet, +0,6.

Nöjdare elever i årskurs 9

Eleverna i årskurs 9 i friskolor är nöjdare än eleverna i samma årskurs i kommunala skolor på de sex utvalda frågorna. Störst är skillnaden i rekommendationsgrad, +0,9. Friskoleeleverna känner sig också tryggare, +0,5.

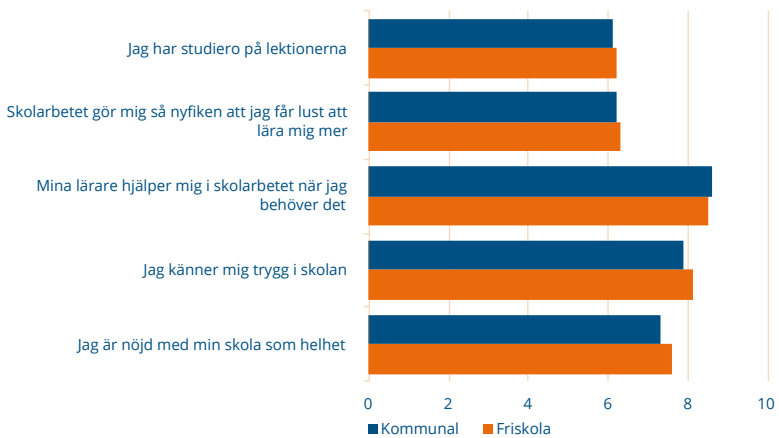

Figur 15. Elever åk 9, Vårterminen 2020 (Skolverket, 2020).

Minst är skillnaden i studiero, +0,2 och hjälp i skolarbetet, +0,3.

Nöjdare elever även i årskurs 5

Eleverna i årskurs 5 i friskolor är också nöjdare än eleverna i samma årskurs i kommunala skolor på de fem frågor som redovisas av Skolverket. Störst är skillnaden i hur nöjd man är med skolan som helhet, +0,3. Även friskoleleverna i årskurs 5 känner sig tryggare, +0,2.

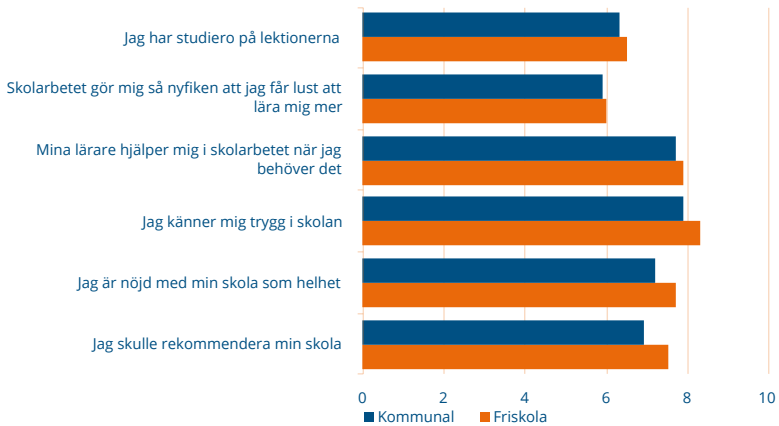

Figur 16. Elever åk 5. Vårterminen 2020 (Skolverket, 2020).

Skillnaden mellan friskolor och kommunala skolor är dock mindre för eleverna i årskurs 5 än för eleverna i årskurs 9 och de upplever till och med att de får mer hjälp av lärarna i kommunala skolor.

Nöjdare elever också i gymnasiet

Friskoleeleverna i årskurs 2 i gymnasiet är också nöjdare än eleverna i årskurs 2 i kommunala skolor på de sex utvalda frågorna. Störst är skillnaden i rekommendationsgrad, +0,6. Även friskoleeleverna i årskurs 2 i gymnasiet känner sig tryggare, +0,4.

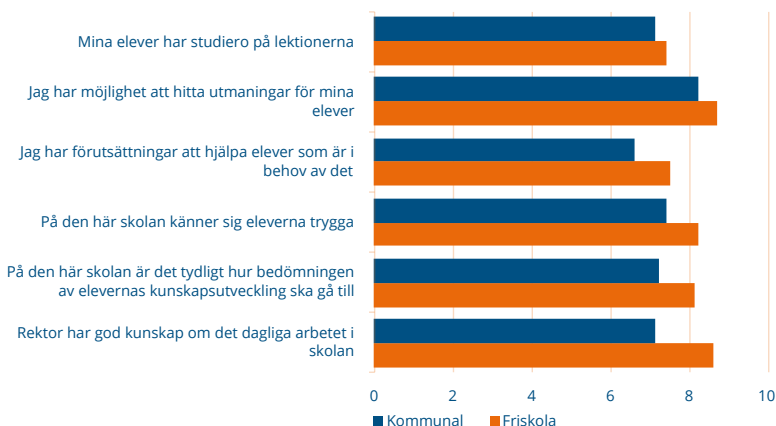

Figur 17. Elever åk 2 gymnasiet, Vårterminen 2020 (Skolverket, 2020).

Minst är skillnaden i upplevd stimulans, +0,1.

Nöjdare grundskollärare

Grundskollärare i friskolor är nöjdare än lärare i kommunala skolor på sex utvalda frågor⁵³. Störst är skillnaden i upplevelsen av rektorns kunskap om det dagliga arbetet, +1,5. Även skillnaden i tydlighet kring betyg och bedömning är stor, +0,9.

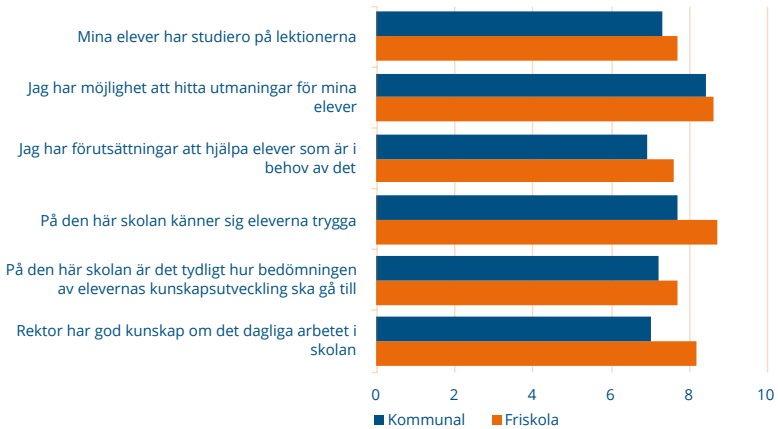
Figur 18. Pedagogisk personal grundskolan, Vårterminen 2020 (Skolverket, 2020).

Minst är skillnaden i upplevelsen av elevernas studiero, +0,3.

⁵³ Skolverket har inte gjort ett sammandrag av den pedagogiska personalens svar på Skolenkäten. Fyra av frågorna motsvarar fyra i sammandraget för vårdnadshavare och elever. Frågorna om nöjdhet och vilja att rekommendera ställs inte till lärare. Därför har resultatet på två andra viktiga frågor tagits med – bedömning och rektor.

Nöjdare gymnasielärare

Gymnasielärare i friskolor är nöjdare än lärare i kommunala skolor på samma sex frågor. Störst är skillnaden i upplevelsen av rektorns kunskap om det dagliga arbetet, även på gymnasiet, +1,2. Näst störst är skillnaden i upplevelsen av elevernas trygghet, +1,0.

Figur 19. Pedagogisk personal, gymnasiet, Vårterminen 2020 (Skolverket, 2020).

Minst är skillnaden i upplevelsen av möjligheten att hitta utmaningar för eleverna, +0,2.

Medarbetare

Förvärvsarbetande - 18 procent arbetar i fristående verksamhet

442 256 personer arbetade i förskola och skola i Sverige 2019. Av alla förvärvsarbetande i de olika skolformerna arbetar knappt 80 000 (18 procent) i en fristående verksamhet.⁵⁴

Skolform	Offentlig	Fristående
Förskolor	109 960	29 377
Grundskolor	200 236	30 845
Grundsärskolor	3 305	497
Gymnasiesärskolor	1 463	568
Gymnasiet högskoleförberedande	38 904	11 973
Gymnasiet yrkesprogram	8 794	6 334
Totalt	362 662	79 594

Antal förvärvsarbetande inom skola 2019 (SCB, RAMS 2019).

Högre lärartäthet i tidiga åldrar i friskolor

Lärartäthet uttrycks som antalet elever per lärare i genomsnitt

Årskurs	Fristående		Kommunala	
	18/19	19/20	18/19	19/20
Förskola	5,1	5,0	5,3	5,2
F-klass	16,2	17,6	16,4	18
1-3	13,8	14,8	14,9	13,9
4-6	12	13,9	14	12,1
7-9	11	12,2	12,1	11,2

Lärartäthet på skolor med olika kombinationer av årskurser läsåret 2018/19 samt 2019/20 (Skolverket, 2020).

⁵⁴ Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS), SCB (2019)

I ett internationellt perspektiv har Sverige högre lärartäthet i grundskolan än genomsnittet. I låg- och mellanstadiet hade Sverige 2017 13 elever per lärare, OECD-genomsnittet var 15. För högstadiet var siffrorna 12 för Sverige och 13 för OECD.⁵⁵

Brist på lärare

Det är för få som vill bli lärare. Skolverket bedömer att det kommer att saknas cirka 45 000 behöriga lärare och förskollärare år 2033.⁵⁶ Det motsvarar nästan var 4:e lärare av det bedömda behovet om 188 500 lärare.

De största bristerna beräknas finnas för ämneslärare med inriktning mot grundskolans årskurs 7–9, grundskollärare med inriktning mot årskurs 4–6 samt för yrkeslärare. För ämneslärare i gymnasieskolan beräknas dock antalet examinerade bli fler än examinationsbehovet.

Lärarnas utbildningsnivå sjunker

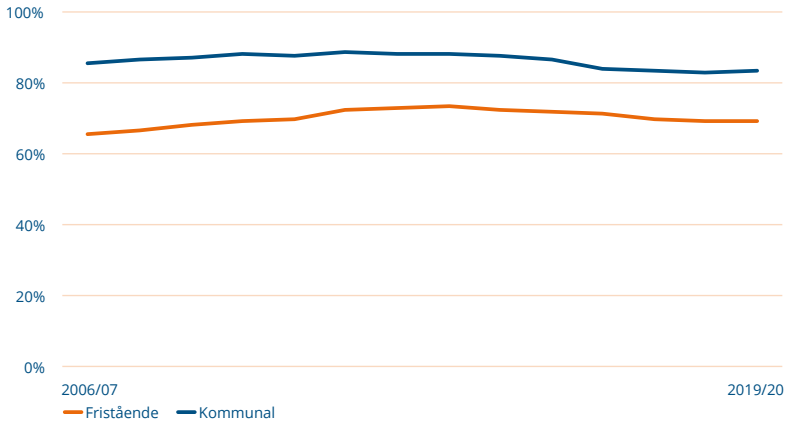
Efter att andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen ökade i svenska skolor fram till 2013/14 har den minskat något de senaste åren hos både fristående och kommunala skolor. Det är en lägre andel lärare med pedagogisk examen i fristående skolor, 69,3 procent, jämfört med 83,3 procent i kommunala grundskolor.⁵⁷ Lärare som har utländsk lärarutbildning redovisas inte i SCBs statistik.

---

⁵⁵ OECD (2019), <http://gpseducation.oecd.org>

⁵⁶ [Läraprognos 2019 \(daterad 2019-12-05\)](#), Skolverket

⁵⁷ Skolverket (2020)

Figur 20. Andel lärare med pedagogisk högskoleexamen i grundskolan (Skolverket, 2020).

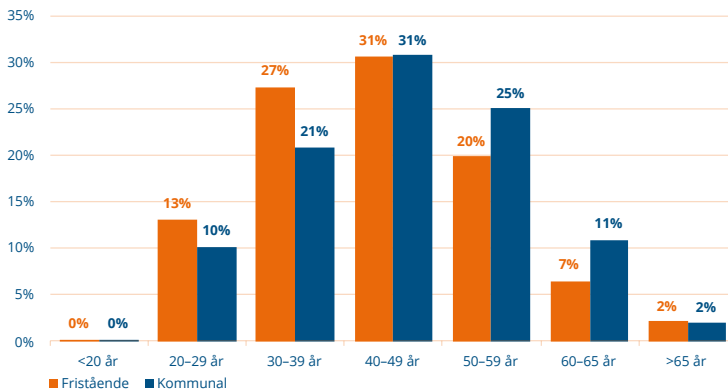
I gymnasieskolan är andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen i fristående skolor 70,2 procent, i kommunala skolor 82,8 procent och i regionsdrivna skolor 63,8 procent.⁵⁸

/ Unga lärare i fristående för-, grund- och gymnasieskolor har i genomsnitt högre lön än i kommunala skolor. Undantaget är förskollärare i åldern 25–29 år.

⁵⁸ Skolverket (2020)

Lärares ålder – yngre lärare i fristående verksamheter

Fristående förskolor och skolor har yngre lärare än kommunala skolor. I gruppen förskollärare/grundskollärare/fritidspedagoger är 41 procent av de anställda i fristående verksamheter under 40 år. I kommunerna är det 31 procent. 39 procent av lärarna i fristående gymnasieskolor är under 40 år, i kommunala skolor 23 procent⁵⁹.

Figur 21. Andel anställda i gruppen förskollärare/grundskollärare/fritidspedagoger per åldersgrupp (Yrkesregistret SCB, 2019).

Lärares löner – högre ingångslöner hos enskilda huvudmän

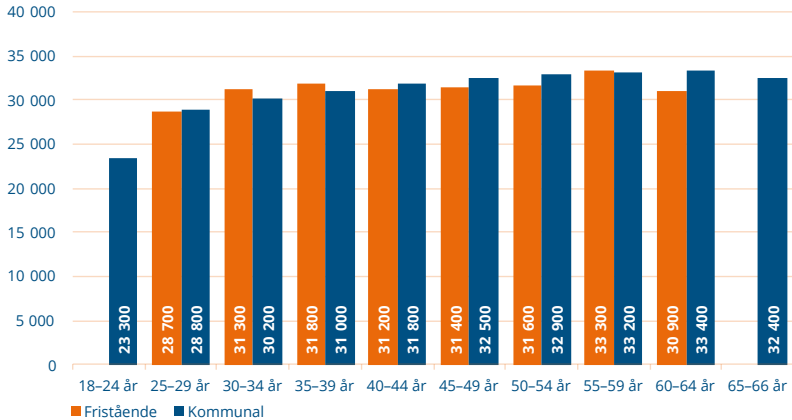
Unga lärare i fristående för-, grund- och gymnasieskolor har i genomsnitt högre lön än i kommunala skolor. Undantaget är förskollärare i åldern 25–29 år. Grundskollärare i åldern 18–24 år hade 2020 i genomsnitt en månadslön på 28 200 kronor om de jobbade i fristående skola och 24 300 om de jobbade i kommunala skolor.⁶⁰

⁵⁹ Skolverket (2020)

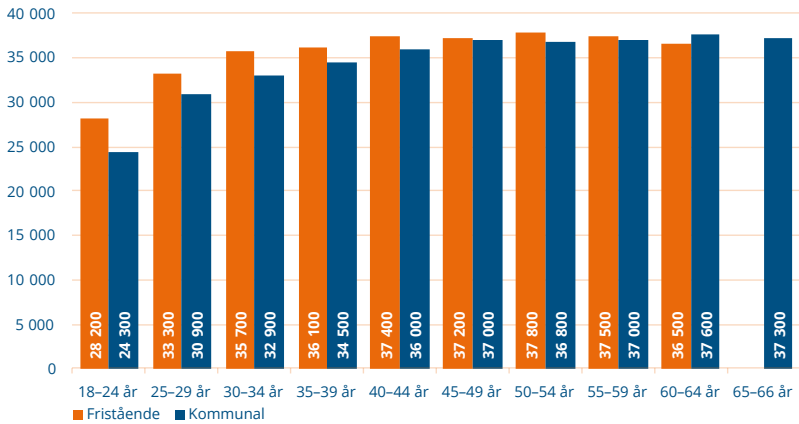
⁶⁰ SCB, 2020

Ålder	Förskollärare		Grundskollärare		Gymnasielärare	
	Fristående	Kommunala	Fristående	Kommunala	Fristående	Kommunala
18–24 år	i.u.	23 300	28 200	24 300	i.u.	26 200
25–29 år	28 700	28 800	33 300	30 900	33 800	32 300
30–34 år	31 300	30 200	35 700	32 900	35 400	35 000
35–39 år	31 800	31 000	36 100	34 500	36 800	36 900
40–44 år	31 200	31 800	37 400	36 000	36 300	38 200
45–49 år	31 400	32 500	37 200	37 000	37 000	39 000
50–54 år	31 600	32 900	37 800	36 800	36 500	39 300
55–59 år	33 300	33 200	37 500	37 000	37 200	39 800
60–64 år	30 900	33 400	36 500	37 600	37 500	40 400
65–66 år	i.u.	32 400	i.u.	37 300	i.u.	40 100

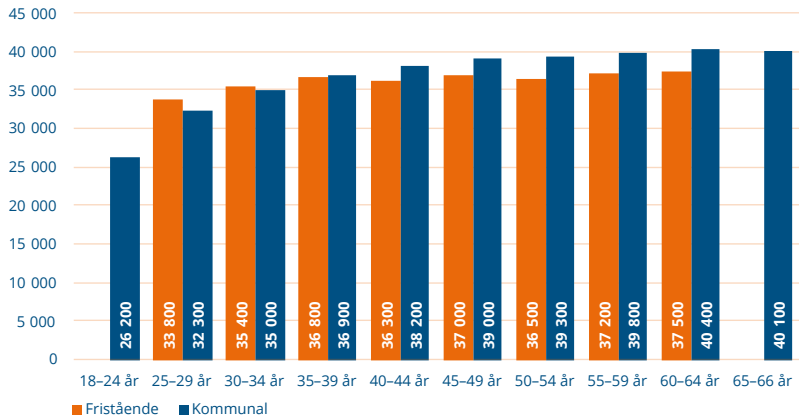
Genomsnittlig månadslön 2020 efter yrke och ålder (Lönestrukturstatistik SCB, 2020).
i.u. = ingen uppgift

Figur 22. Genomsnittlig månadslön 2020 för Förskollärare (Lönestrukturstatistik SCB, 2020).

Figur 23. Genomsnittlig månadslön 2020 för Grundskollärare (Lönestrukturstatistik SCB, 2020).

Figur 24. Genomsnittlig månadslön 2020 för Gymnasielärare (Lönestrukturstatistik SCB, 2020). Lärare i fristående grundskolor har högre lön än lärare i kommunala skolor utom i segmentet 60+ år.

Ekonomi

Friskolor får lägre ersättning

Svenska friskolor är skattefinansierade och får inte ta ut elevavgifter. Anmälning-, kö- eller registreringsavgifter får inte heller tas ut. Undervisningen ska vara avgiftsfri.

Skolverksamheten finansieras i första hand genom kommunala bidrag från elevernas hemkommuner, den så kallade skolpengen. Den beräknas per elev och ska motsvara kommunens egna budgeterade kostnader per elev – det så kallade grundbeloppet – för undervisning, elevhälsa, lokaler med mera.

Kommunernas kostnad för de 15 procent av elever som går i fristående grundskolor var drygt 17,6 miljarder kronor 2019, det motsvarar 14,2 procent av den totala kostnaden för grundskola.⁶¹ Fristående grundskolor fick 97 000 kronor i bidrag (skolpeng) per elev från kommunerna 2019⁶².

Under senare år har den statliga finansieringen av skolan ökat. Det finns ett antal statliga bidrag att söka för olika extrainsatser och försöksprojekt. Den totala offentliga finansieringen av friskolor har beräknats till drygt 105 000 kronor/elev 2018.⁶³ Det innebär att den statliga finansieringen utgör huvuddelen av mellanskillnaden, cirka 8 000 kronor/elev, cirka 7,6 procent. 2021 skjuter staten till 6,3 miljarder kronor bara i likvärdighetsbidraget.

Frågan om skolpengen beräknas lika för friskolor och kommunala skolor diskuteras återkommande och har aktualiserats av den så kallade Likvärdighets-

61 Kostnader för skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet 2019 sid 7 (Skolverket)

62 Kostnader för skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet 2019 sid 10 (Skolverket)

63 Friskolorna och skollkostnaderna (Svenskt Näringsliv, 2020 sid 35)

utredningen.⁶⁴ De beräkningar som skolforskaren Gabriel Heller Sahlgren gjort⁶⁵ visar att den offentliga finansieringen var 8 300 – 8 500 kronor/elev lägre i friskolor än i kommunala skolor år 2018.⁶⁶

Friskolor har lägre kostnader

Huvudmännens kostnader och deras sammansättning bygger på uppgifter som de själva lämnar till Skolverket.⁶⁷ Kommunerna uppger att deras elever i grundskolan kostade 116 600 kronor per elev 2019⁶⁸ samtidigt som de ersätter friskolor med 97 000 kronor, enligt ovan. Heller Sahlgren, se ovan, beräknar kommunernas kostnader 2018, exklusive skolskjuts, till 113 400 kronor i de kommuner som har friskolor. Friskolorna uppger att deras elever i grundskolan kostade 107 100 kronor per elev 2019.⁶⁹ Heller Sahlgren beräknar friskolornas kostnader 2018 till 104 400 kronor, i båda fallen 8 procent lägre.

Enligt dessa uppgivna kostnader hade fristående grundskolor i genomsnitt högre kostnader per elev för lokaler och inventarier, skolmåltider och läro-medel, utrustning och bibliotek 2019. Det beror bland annat på att friskolor, till skillnad från kommunerna, inte får full momskompensation.⁷⁰ Det är en viktig förklaring till varför friskolorna har högre lokalkostnader. Kostnaderna för elevhälsa, undervisning och övriga kostnader är lägre i friskolor.⁷¹

64 SOU 2020:28 En mer likvärdig skola

65 Friskolorna och skolkostnaderna (Svenskt Näringsliv, 2020)

66 Friskolorna och skolkostnaderna (Svenskt Näringsliv, 2020 sid 33). Det gäller trots att de extrakostnader som kommunerna påstås ha för sitt myndighetsansvar, bland annat skolplikt, mottagande av nyanlända, enligt SOU 2020:28 En mer likvärdig skola avsnitt 3.3.2 sid 122 ff gottskrivits kommunerna. Även kommunernas kostnad för skolskjuts har räknats av.

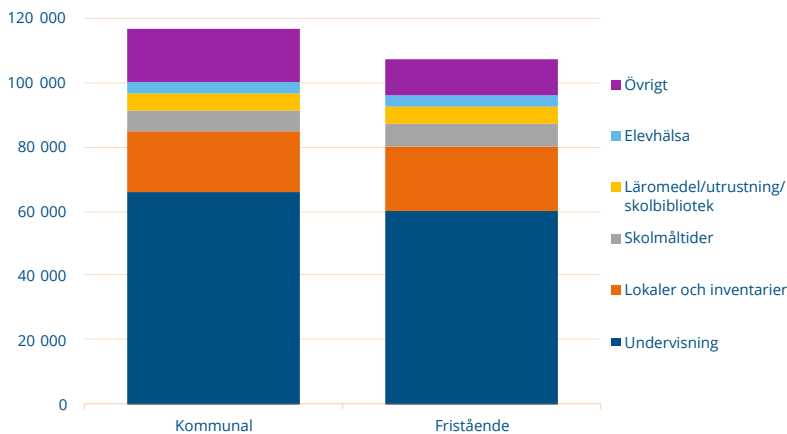
67 Kostnader för skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet 2019, Bilaga 2 Uppgifternas tillförlitlighet kostnader 2019 (Skolverket, 2020)

68 Kostnader för skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet 2019 sid 10 (Skolverket, 2020)

69 Kostnader för skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet 2019 sid 10 (Skolverket, 2020).

70 Friskolor får en momskompensation genom en schablonersättning om 6 procent av skolpengen

71 Kostnader för skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet 2019 sid 10 (Skolverket, 2020). I övriga kostnader ingår alla kostnader som inte ingår i andra kostnadslag t.ex. SYV-verksamhet, administration och kostnad för kompetensutveckling.

Figur 25. Kostnader i grundskolan 2019 (Skolverket, 2020).

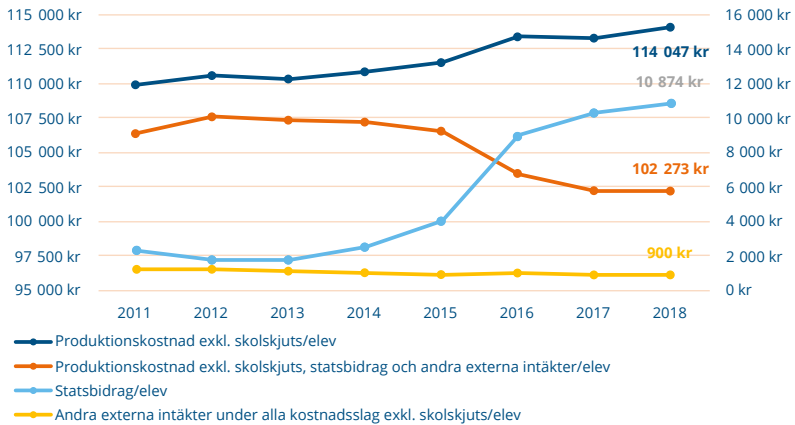
Heller Sahlgren framhåller i sin analys att kommunernas kostnader netto-redovisas under alla kostnadslag utom Övrigt, vilket medför att kostnaderna framställs som lägre än de är.⁷²

Heller Sahlgren visar också att kommunernas kostnader, och därmed friskolornas intäkter från kommuner, sjönk mellan 2014 och 2018 med nästan exakt samma summa (4 776 kronor per elev), se blå kurvan i figur 28, som fallet i den netto-redovisade produktionskostnaden i den kommunala verksamheten och därmed kommunernas finansiering av friskolor (4 940 kronor per elev), se den orange kurvan i figur 26.⁷³ Under samma tid har statsbidragen, ljusblå kurvan i figur 26, ökat med 8300 kr, vilket innebär att de statliga bidragen både kompenserat nedgången i den kommunala finansieringen och skapat utrymme för den totala kostnadsökningen, mörkblå kurvan i figur 26.

⁷² Friskolorna och skollkostnaderna (Svenskt Näringsliv 2020 sid 28–29)

⁷³ Friskolorna och skollkostnaderna (Svenskt Näringsliv, 2020 sid 37, figur 8). Det som visas i figur 26 kan överdriva statsbidragen som går till – och underdriva den kommunala finansieringen av – kommunala skolor något, eftersom vissa statsbidrag kanaliseras till friskolorna via kommunerna. De flesta statsbidrag söks dock av respektive huvudman var för sig (SKR, 2020).

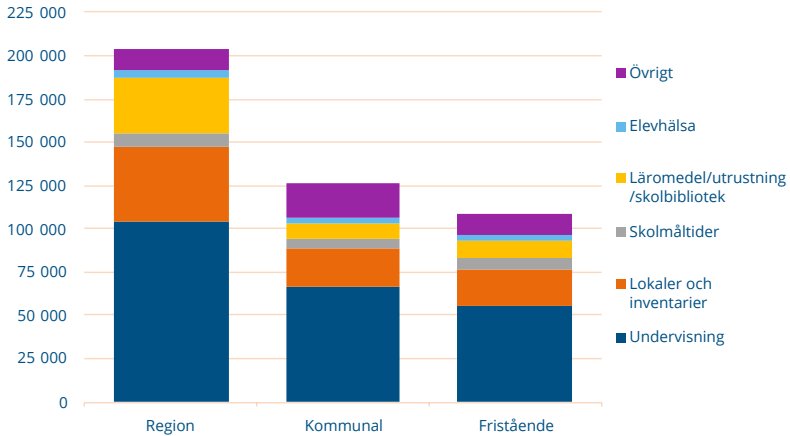

Figur 26. Friskolorna och skolkostnaderna (Svenskt Näringsliv, 2020 sida 37).

En elev i kommunal gymnasieskola kostade i genomsnitt 127 100 kronor 2019. Den genomsnittliga kostnaden per elev i fristående gymnasieskolor var 108 800 kronor, vilket är 14,4 procent lägre. En jämförelse kan dock vara missvisande eftersom de påverkas i hög utsträckning av den mix av program som huvudmännen erbjuder. Regionerna, som huvudsakligen erbjuder kostsamma naturbruksutbildningar, hade 2019 en genomsnittlig kostnad på 203 600 kronor per elev.⁷⁴

⁷⁴ Kostnader för skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet 2019 sid 10 (Skolverket, 2020). I övriga kostnader ingår alla kostnader som inte ingår i andra kostnadsslag t.ex. SYV-verksamhet, administration och kostnad för kompetensutveckling.

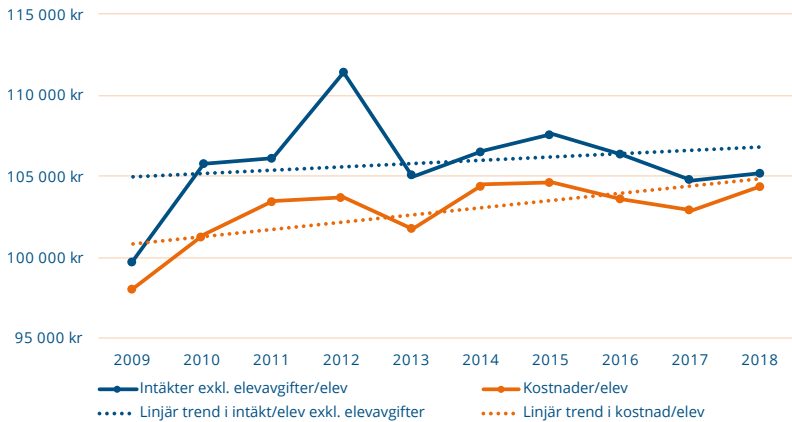
Figur 27. Kostnader i gymnasieskolan 2019 (Skolverket, 2020).

Rörelsemarginal

Heller Sahlgren illustrerar i en figur i sin rapport⁷⁵ hur friskolornas intäkter och kostnader utvecklats över tid. Rörelsemarginalen – skillnaden mellan de blå och de röda kurvorna i figur 28 – minskar och var 2018, med de intäkter och kostnader han beräknat enligt ovan, endast 0,6 procent, för hela friskolesektorn.⁷⁶

⁷⁵ Friskolorna och skollkostnaderna (Svenskt Näringsliv, 2020, sid 36 figur 6)

⁷⁶ Friskolorna och skollkostnaderna (Svenskt Näringsliv, 2020 sid 36). Med "elevavgifter" i förklaringsstexten avses de intäkter/elevavgifter som riksinternat och internationella skolor – som räknas som friskolor – ofta har. De är inte offentliga resurser och bör inte räknas med i jämförelser av huruvida den offentliga finansieringen av kommunala och fristående aktörer är likvärdig.

Figur 28. Friskolorna och skolkostnaderna (Svenskt Näringsliv, 2020).

Den genomsnittliga rörelsemarginalen för företag som driver fristående förskolor eller skolor är 3,4 procent. Det är mindre än vad tjänsteföretag i genomsnitt i övriga näringslivet har. Rörelseresultatet utgör resultatet i ett företag före finansiella kostnader och skatt har betalats. Nettoresultatet, vinsten, är alltså lägre.

Ofta väljer företag att låta vinsten kvarstå i aktiebolag, till exempel för att med egna medel finansiera investeringar eller expansion. Utdelningarna till aktieägarna skattas till i storleksordningen 200–300 miljoner kronor per år, under de senaste åren, vilket motsvarar mindre än 1 procent av kostnaderna för alla friskolor det vill säga även sådana som drivs av föreningar, kooperativ med mera⁷⁷

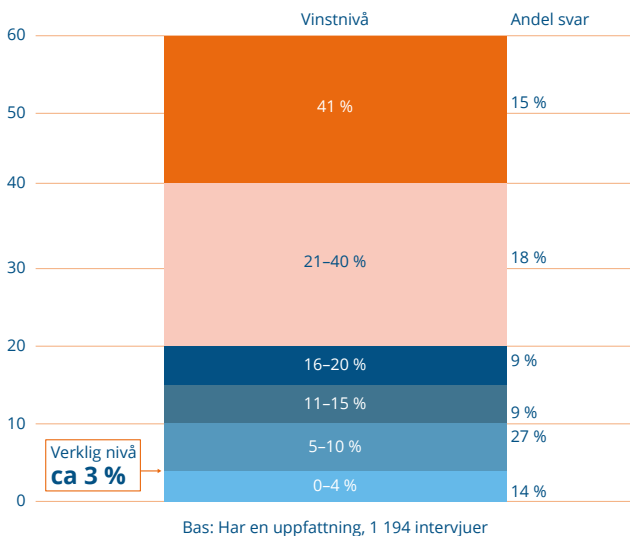
⁷⁷ Avser de företags som enligt SCB:s SNI-koder driver för-, grund- och gymnasieskolor. En del av dessa driver även vuxenutbildning, varför vinsten från denna även ingår. Statistik över rörelseresultat (EBIT) för senast rapporterade verksamhetsår från friskoleföretag har erhållits från Bisnis Analys. En sammanställning av Aktieutdelningar från utbildningsföretag har sammanställts av Valuation Branschfakta i Sverige AB.

Allmänhetens uppfattning om vinster i friskolor

En av myterna om friskolor är att friskolornas vinster är höga. Enligt en ny undersökning från Demoskop⁷⁸ tror mer än hälften av befolkningen att friskolornas vinster i genomsnitt ligger över 10 procent av omsättningen. En tredjedel tror att vinstnivån är över 20 procent. Den verkliga siffran för rörelsemarginalen har under många år legat runt tre procent. Det blir cirka 2,5 procent efter avskrivningar och skatt.

De flesta överskattar vinstnivån i friskoleföretag

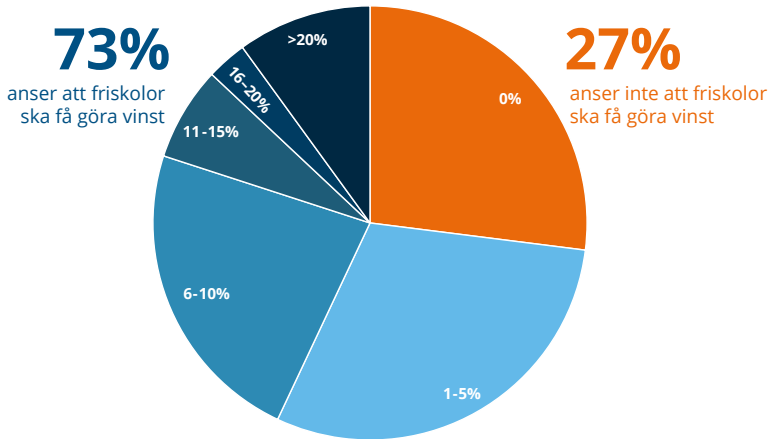
Fråga: Ungefär hur stor andel av den totala omsättningen i friskolor tror du blir till vinst i verksamheten?

Figur 29. Ungefär hur stor andel av den totala omsättningen i friskolor tror du blir till vinst i verksamheten? (Demoskop, 2021)

78 Allmänheten om vinstnivåer för friskoleföretag (Demoskop, 2021).

En stor del av allmänheten tycker att det är rimligt att friskolor behöver göra överskott för att kunna bedriva sin verksamhet. På frågan om hur mycket vinst ett skolföretag ska kunna göra är svaret i genomsnitt 7 procent. Det är nästan tre gånger så mycket som verklighetens cirka 2,5 procent.

Figur 30. Hur mycket anser du att ett skolföretag som är skattefinansierat bör kunna göra i vinst som andel av den totala omsättningen? (Demoskop, 2021)

De största friskolehuvudmännen⁷⁹

Nedan finns en sammanställning av hur ägarbilden såg ut i februari 2021 för de friskolor som enligt Skolverkets enhetsregister har fem eller fler skolenheter inom grund- och gymnasieskolan (särskolor är inkluderade). Bland de 18 friskolehuvudmän som har fem eller fler skolenheter inom grundskola och gymnasieskolan ägs tio av privatpersoner, tre är stiftelseägda, två är personalägda och tre är börsnoterade.⁸⁰

AcadeMedia AB

Börsnoterat. Störst ägare är familjeföretaget Mellby Gård AB. Näst störst är Handelsbanken. Driver 74 grundskolor med cirka 26 200 elever och 143 gymnasieskolor med cirka 38 800 elever.

Ansgarskolorna

Drivs av trossamfund. Driver 5 grundskolor med cirka 700 elever och 2 gymnasieskolor med cirka 100 elever.

Atvexa AB

Noterade på Small Cap. Störst ägare är Alteria Holding AB. Näst störst är Svenska Rehabiliteringssjukhus AB. Driver 30 grundskolor med cirka 5 800 elever.

Dibber AB

Privatägt företag. Driver 14 grundskolor med cirka 2 200 elever.

Fridaskolorna AB

Personalägt företag. Driver 5 grundskolor med cirka 2 900 elever och 2 gymnasieskolor med cirka 300 elever.

---

⁷⁹ Enligt uppgifter från respektive aktör

⁸⁰ Respektive organisations uppgifter februari 2021

Futuraskolan AB

Privatägt företag. Driver 7 grundskolor med 2 200 elever.

Internationella Engelska skolan

Har nyligen lämnat börsen och ägs nu privat. Driver 38 grundskolor med cirka 27 300 elever och 1 gymnasieskola med cirka 700 elever.

Jensen Education AB

Privatägt företag. Driver 9 grundskolor med cirka 2 220 elever och 12 gymnasieskolor med cirka 3 600 elever.

Kunskapsskolan AB

Privatägt företag. Driver 29 grundskolor med cirka 12 100 elever och 7 gymnasieskolor med cirka 2 400 elever.

Lärande i Sverige AB

Privatägt företag. Driver 3 grundskolor med cirka 960 elever och 17 gymnasieskolor med cirka 3 500 elever.

Magelungen Utveckling AB*

Personalägt företag. Driver 13 grundskolor med cirka 260 elever och 6 gymnasieskolor med cirka 500 elever.

Nytida AB*

Ägs av det börsnoterade företaget Ambea. Driver 12 grund- och gymnasieskolor med cirka 400 elever.

Raoul Wallenbergskolorna AB

Privatägt företag. Driver 5 grundskolor med cirka 2 150 elever.

Stadsmissionens Skolstiftelse

Stiftelseägd verksamhet. Driver 6 gymnasieskolor med cirka 3 000 elever.

Stiftelsen Viktor Rydbergs Skola

Stiftelseägd verksamhet. Driver 4 grundskolor med cirka 1 420 elever och 4 gymnasieskolor med cirka 2 200 elever.

Thorengruppen AB

Privatägt företag. Driver 19 grundskolor med cirka 3 800 elever och 45 gymnasieskolor med cirka 8 800 elever.

Utvecklingspedagogik Sverige AB*

Privatägt företag. Driver 4 grundskolor med cirka 350 elever. Driver 3 gymnasieskolor med cirka 250 elever.

Watma Education AB

Privatägt företag. Driver 5 grundskolor med 1 500 elever och 8 gymnasieskolor med cirka 2 400 elever.

*Har en huvudsaklig verksamhet inom resursskola och/eller särskola.

Forsknings- och rapporttips

Sammanställningen gör inte anspråk på att vara fullständig. Men den innehåller relevanta aspekter på friskolefrågan.

2020

[Friskolorna och skolkostnaderna nr 2020:21](#)

Skolforskaren Gabriel Heller Sahlgren, London School of Economics och Institutet för Näringslivsforskning

Sedan friskolereformen genomfördes 1992 har debatten kring dess effekter varit intensiv. Under den senaste tiden har ett nytt perspektiv i frågan om fristående och kommunala skolors relativa finansiering blivit allt viktigare. Medan vissa hävdar att systemet förfördelar fristående skolor menar andra att kommunala aktörer får mindre pengar än de fristående, eftersom kravet på likabehandling ignorerar att uppdragen skiljer sig åt mellan de olika huvudmännen.

[Skolvalet, kunskaperna och likvärdigheten](#)

Gabriel Heller Sahlgren, London School of Economics och Institutet för Näringslivsforskning

Vilka effekter har skolvalet och friskolor egentligen på den svenska skolans kvalitet, likvärdighet, skolsegregation och betygssättning? Skolforskaren Gabriel Heller Sahlgren sammanfattar den empiriska forskningen på området i denna rapport från 2020.

[The Value Added of Internationella Engelska Skolan Policy Paper No. 89 2020](#)

Skolforskaren Gabriel Heller Sahlgren, London School of Economics och Institutet för Näringslivsforskning och professor Henrik Jordahl, Institutet för Näringslivsforskning

Rapporten är ett första steg i ett forskningsprojekt med målet att beräkna förädlingsvärden för så många huvudmän och skolor som möjligt. I framtiden kommer liknande studier som analyserar andra huvudmän och skolor, både fristående och kommunala, att genomföras. Projektet finansieras med medel från programmet Tjänstesektorns ekonomi samt de huvudmän som deltar i projektet, inklusive IES och Kunskapsskolan.

2019

[Bostadsmarknaden – ett instrument för att välja grundskola? Ekonomisk debatt nr 5 2019](#)

Fredrik W Andersson, fil dr nationalekonomi

I artikeln studeras barnfamiljers flyttbeteende vid första barnets skolstart. Resultaten indikerar att barnfamiljer tenderar att flytta innan förskoleklassen startar. Dessutom finns tecken på att de barnfamiljer som flyttar placerar sina barn i skolor där eleverna har en högre socioekonomisk status. Barnfamiljer i Sverige uppvisar således ett beteende som liknar amerikanska barnfamiljers beteende – de verkar använda bostadsmarknaden för att skapa goda förutsättningar för sina barns skolgång.

[Does school segregation lead to poor educational outcomes? Evidence from fifteen cohorts of Swedish ninth graders](#)

Maria Brandén, Institutet för analytisk sociologi, Linköpings Universitet och Sociologiska Institutionen, Stockholms Universitet

Gunn Elisabeth Birkelund, Institutet för analytisk sociologi, Linköpings

Universitet och Institutt for sociologi og samfunnsgeografi, Oslo Universitet

Ryszard Szulkin, Sociologiska Institutionen, Stockholms Universitet

Forskarna har undersökt frågan om grundskolans etniska sammansättning i sig påverkar hur det går för elever i skolan. Spelar det någon roll för en elevs chans att få bra betyg om hen går i en skola med, säg 50 procent utrikes födda, jämfört med om hen går i en skola med, säg 5 procent utrikes födda? Deras resultat visar att effekten av etnisk skolegregering är betydligt överskattad i den politiska debatten och i media.

De har använt data där samtliga elever som gick ut årskurs 9 under 1998–2012 ingår. För att kunna särskilja effekten av att växa upp i familjer med lägre status när det gäller utbildning och inkomst från effekten av skolans etniska sammansättning, jämför de hur det går för syskon som haft sinsemellan olika skolsituation. Resultaten visar att den påverkan på slutbetyget i nian som kan kopplas till andelen utrikes födda elever i skolan ligger nära noll. Det vill säga, det syskon som går i en skola med många barn födda utomlands har inte sämre betyg än det syskon som går i en skola med färre invandrare. När det gäller behörighet till gymnasiet finns en viss effekt men den är begränsad till några enstaka procentenheter.

Att den höga nivån på etnisk segregering i landets skolor inte ger de negativa konsekvenser som man ofta antagit innebär inte att skolor med allsidig etnisk och socioekonomisk sammansättning inte bör eftersträvas. För barnen, särskilt de från mindre gynnsamma hemfamiljor, verkar tidiga insatser som stödjer kognitiv utveckling speciellt viktiga, de ger en tydlig hög avkastning på senare utbildningsresultat. Det innebär att en förskola och skola av hög kvalitet är samhällets centrala resurser för att utjämna livschanser. Hur deras etniska sammansättning ser ut spelar nog mindre roll.

[Jämlikhet i möjligheter och utfall i den svenska skolan. Bilaga 7 till Långtidsutredningen.](#)

SOU 2019:40, Stockholm. Holmlund, H., Sjögren, A., & Öckert, B. (2019)

Rapporten undersöker likvärdigheten i den svenska grund- och gymnasieskolan. Fokus ligger på kvantitativa analyser som bidrar till förståelsen av skolans kompensatoriska uppdrag för framförallt kunskaper och skolresultat. Skillnader i resultat mellan elever och skolor, och förändringar över tid, kan bero dels på elevernas egenskaper som t.ex. föräldrars utbildningsnivå, födelseland och invandringsålder, dels på skolans resurser och kvalitet. Skolans resultat kan alltså relateras till elevsammansättningen, men också till tillgång och fördelning av resurser och lärarkompetens, och till skolans förmåga att förvalta sina lärarresurser och utjämna förutsättningar mellan olika grupper av elever. Dessa två faktorer – elevers förutsättningar och skolans resurser – benämner vi skolans insatsfaktorer. I rapporten studeras först hur olika insatsfaktorer fördelas över tiden ur ett likvärdighetsperspektiv. Därefter analyseras skolans utfall i termer av resultat och kvalitet. Dessa analyser fokuserar på resultat- och kvalitetsskillnader mellan skolor, på hur skolkvalitet varierar mellan elever med olika förutsättningar, och på utvecklingen av familjebakgrundens betydelse för elevers skolresultat.

[Lika för alla? En ESO-antologi om skolans likvärdighet](#)

Robert Erikson och Lena Unemo (red.) Anders Böhlmark, Camilla Brørup Dyssegaard, Niels Egelund, Sigrun K. Ertesvåg, Jan O. Jonsson, Mikael Lindahl, Anders Stenberg och Georg Treuter Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2019:1

Såväl svenska som internationella bedömare menar att skolans likvärdighet försämrats under de senaste decennierna. Vad kan göras för att bryta utvecklingen? Den frågan undersöks av ett antal forskare i den nya ESO-antologin ”Lika för alla?”.

I antologin framhåller författarna att likvärdighetsbegreppet är oprecist, men ger också flera förslag på hur elever ska kunna nå bättre resultat i skolan. Likvärdighet förutsätts då innebära att alla elever ska få god undervisning i bra skolor. Robert Erikson, en av redaktörerna för antologin, visar i sitt kapitel att de mått som används för att bedöma likvärdighet säger ganska lite om hur förhållandena är i olika skolor, samtidigt som han ifrågasätter vilka möjligheter skolan egentligen har att bidra till minskade skillnader i resultat mellan elever med olika bakgrund. Andra frågor som uppmärksammas i antologin är behovet av studier som ger säkrare resultat om vilka åtgärder som stöder elevernas kunskapsinhämtande, och då särskilt för elever med ett svagare stöd hemifrån. Studievägledningens betydelse för elevernas utbildningsval och möjlighet för senare anställning, vikten av ett starkt ledarskap i skolan och att lärarna kan anpassa utbildningen efter de utmaningar eleverna möter är andra frågeställningar som belyses. Det finns inte en universal-lösning på problemen med bristande likvärdighet eller att vissa skolor ger undervisning av sämre kvalitet.

[Segregation – Slutrapport från ett forskningsprogram](#)

Peter Hedström professor i analytisk sociologi vid Linköpings universitet, senior research fellow vid Nuffield College, Oxford m fl.

Den debatt om skolsegregationen som förts på senare tid har enligt forskarna varit något missriktad. Många tycks tro att skolorna blivit betydligt mer segregerade under senare år och att det fria skolvalet varit en viktig pådrivande faktor. Deras forskning visar dock att skolsegregationen varit förvånansvärt stabil och att det fria skolvalet haft en tämligen marginell betydelse för skolsegregationens omfattning. Orsakerna till skolornas segregation står snarare att finna i kombinationen av en kraftigt segregerad bostadsmarknad och att de allra flesta elever går i skolor nära hemmet.

2018

[Lönsamma kunskaper - Sambandet mellan vinst och kvalitet i svenska grundskolor](#)

Gabriel Heller Sahlgren, London School of Economics och Institutet för Näringslivsforskning, och Henrik Jordahl, Institutet för Näringslivsforskning.

I rapporten från 2018 undersöker forskarna sambandet mellan skolors lönsamhet och utbildningskvalitet. Analysen är gjord på aktiebolag, som är den dominerande organisationsformen för friskolor. Resultaten tyder på att lönsamhet och kvalitet går hand i hand på svenska grundskolor. Det gäller både akademiska kvalitetsmått som baseras på elevernas studieresultat och mjukare mått som baseras på elevernas attityder. För att undersöka om sambanden kan bero på betygsinflation jämförs elevernas slutbetyg med deras betyg på nationella prov. Härvid framkommer ingenting som tyder på att sambandet mellan friskolornas lönsamhet och deras elevers studie-resultat skulle bero på betygsinflation. Författarna finner heller inget stöd för att lönsamma friskolor har en mer fördelaktig elevsammansättning. Tvärt emot sådana farhågor verkar elevsammansättningen nästan inte skilja sig alls mellan friskolor med olika lönsamhetsnivåer. Enligt författarna förefaller alltså hög utbildningskvalitet vara lönsam för skolföretagen, precis som kan förväntas på andra marknader.

2017

[Ankomst och härkomst – en ESO-rapport om skolresultat och bakgrund](#)

Hans Grönqvist och Susan Niknami Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2017:3

För att öka utrikes födda elevers chanser att lyckas i skolan måste insatser

riktas även till elevernas föräldrar och mot bostadssegregationen. Det är en av slutsatserna i ESO-rapporten. De senaste åren har Sverige tagit emot ett rekordstort antal flyktingbarn, många i åldrarna 13 till 17 år. Eftersom en slutförd gymnasieutbildning är en nyckel till arbete för ungdomar i Sverige är det viktigt att även nyanlända ungdomar klarar skolan bra. Dessvärre har skillnaden i studieresultat mellan inrikes och utrikes födda elever ökat stadigt sedan slutet av 1980-talet. Hur gamla barnen är när de kommer till Sverige och varifrån de kommer spelar stor roll för studieresultatet, men det som är mest betydelsefullt är föräldrarnas socioekonomiska situation.

[Att organisera för skolframgång – strategier för en likvärdig skola](#)

Maria Jarl, Ulf Blossing och Klas Andersson, Natur & Kultur 2017

Hur kan det egentligen komma sig att det finns stora variationer i elevernas resultat mellan olika skolor? Varför är vissa skolor mer framgångsrika än andra? Att organisera för skolframgång handlar om skolor som lokala organisationer och om hur verksamheten på en skola kan organiseras för att skapa goda förutsättningar för elevernas lärande.

I boken presenteras en jämförande studie mellan fyra framgångsrika och fyra icke framgångsrika skolor. Genom sitt urval ger studien en förståelse för vad som fungerar, vad som inte fungerar och varför. Författarna är verksamma vid institutionen för pedagogik och specialpedagogik vid Göteborgs universitet och har lång erfarenhet av arbete med lärar- och rektorsutbildning

2016

[När skolan själv får välja – en ESO-rapport om friskolornas etableringsmönster](#)

Nikolay Angelov och Karin Edmark Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2016:3

ESO-rapporten visar att friskolor oftare etableras i områden med många

högutbildade –men också i invandartäta områden. Friskolor etableras också i högre utsträckning i områden där intäkterna förväntas bli högre och lokalkostnaderna lägre. Men förvånande nog tycks inte vinstsyftande friskolor påverkas av de ekonomiska förutsättningarna när de väljer var de etablerar sig. Rapporten visar också att förväntan om höga intäkter och låga lokalkostnader tycks spela roll när icke-vinstsyftande friskolor väljer var de ska etablera sig. För de vinstsyftande skolorna verkar däremot de ekonomiska förutsättningarna inte påverka etableringen.

[Friskolorna och Pisa \(2016\)](#)

I en rapport från tankesmedjan ECPR skriver man: “Analysen indikerar att elever i fristående skolor presterar cirka 18 PISA-poäng högre i läsförståelse, 10 PISA-poäng högre i matematik och 14 PISA-poäng högre i naturvetenskap jämfört med elever i kommunala skolor, efter att bakgrundsvariablerna hålls konstant. Detta innebär att elever i fristående skolor, efter kontroll för bakgrundsvariabler, ligger drygt 2 månader före i matematik, 3 månader före i naturvetenskap och 4 månader före i läsförståelse jämfört med elever i kommunala skolor.”

2015

[Independent Schools and Long-run Educational Outcomes: Evidence from Sweden's Large-scale Voucher Reform](#), *Economica*, Vol. 82, s. 508–551, 2015

Anders Böhlmark, Stockholms universitet och Mikael Lindahl, Uppsala universitet

I sin analys kring friskolornas effekter i grundskolan finner Böhlmark och Lindahl (2015) att en högre andel elever i friskolor – oavsett om dessa är vinstdrivande eller icke-vinstdrivande – stärker eleverns prestationer. Effekterna är liknande på slutbetygen samt elevernas långsiktiga akademiska utfall i gymnasiet och på högskolan. Författarna visar också att de positiva effekterna ökar över tid – och faktiskt endast blir statistiskt tydliga först 11 år efter friskolereformen – vilket tyder på att det tar viss tid innan konkurrensen

påverkar kunskaperna positivt och att det krävs en viss nivå av konkurrens innan effekterna blir tydliga.

2014

[Decentralisering, skolval och fristående skolor: resultat och likvärdighet i svensk skola.](#)

Holmlund, H., Häggblom, J., Lindahl, E., Martinson, S., Sjögren, A., Vikman, U., o.a. (2014). Rapport 2014:25, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Uppsala.

Rapportförfattarna studerar hur 1990-talets stora skolreformer – kommunalisering, fritt skolval och fristående skolor – påverkat elevers resultat och likvärdigheten i skolan. Rapporten visar att resultaten i svensk skola började falla redan före skolreformerna på 1990-talet. Betygsskillnaderna mellan skolor har däremot ökat och beror på att elever med samma bakgrund idag oftare går på samma skola. Men familjebakgrundens betydelse för grundskolebetygen har inte förändrats.

Övrigt

[Ifous](#)

Ifous är ett fristående forskningsinstitut som verkar för att skapa nytta för svensk skola och förskola. De samordnar praktisk forskning och konkret utvecklingsarbete där lärare och skolledare tar aktiv del i kunskapsbyggandet. Särskilt fokus läggs på utvecklingsområden som har stor betydelse för lärandet.

[Näringslivets Ekonomifakta](#)

På denna sida finns det information om skola och utbildning i Sverige.

Friskolornas riksförbunds rapporter

2020

[Se skolans verkliga utmaningar – låt alla goda krafter bidra](#)

Rapporten ger en bild av vilka utmaningar som svensk skola har bland annat mot bakgrund av den stora förändring som skett av elevunderlaget det senaste årtiondet. Sverige behöver en debatt om hur alla skolor ska bli bra skolor.

Ständigt och jämt hamnar diskussionen i huvudmannaskapsfrågan. Ena dagen är det vinster kopplat till huvudman, andra dagen är det segregation kopplat till huvudman. Men svensk skolas utmaning är större än så. Det är inte acceptabelt att huvudmän år ut och år in lämnar ifrån sig grundskoleelever utan behörighet till gymnasiet. Forskningen är tydlig när det gäller vilka framgångsfaktorerna är. Skillnaden mellan skolors kvalitet har ökat i Sverige. Slutsatsen av detta kan inte vara att ”stoppa toppen” utan att se till att de som riskerar att halka efter kommer ikapp. För det absolut viktigaste likvärdighetsarbetet handlar om att se till att alla elever – oavsett bakgrund – får en bra kunskapsgrund med sig i bagaget från grundskolan. De framgångsrika skolorna kan lära oss hur man åstadkommer detta.

2019

[Sveriges bästa och sämsta grundskolor](#)

En rapport med en lista över toppen och botten av de skolor som enligt Skolverkets SALSA-statistik presenterar bäst och sämst i betyg för årskurs 9. Genom att SALSA tar hänsyn till elevernas bakgrundsfaktorer tydliggörs att skolor med i princip samma förutsättningar kan lyckas väldigt olika.

2018

[Granskning av lika villkorsprincipen och ersättning till kommunala och enskilda skolor](#)

En granskning av Deloitte visar att det inte är möjligt att avgöra om lika

villkorsprincipen mellan kommunala och fristående förskolor och skolor efterlevs. Deloitte föreslår ett antal fördjupningsområden för att underlätta granskningen av huruvida kommunerna lever upp till lagens krav.

[Jobbhälsindex Skola 2018- anställdas syn på jobbet inom utbildningssektorn](#)

Jobbhälsindex (tidigare Jobbhälsobarometern och som tas fram av bland annat Svenskt Kvalitetsindex) visar att privat anställda i utbildningssektorn är mer nöjda med villkoren på deras arbetsplats än kommunalt anställda. Det gäller till exempel den fysiska arbetsmiljön, möjligheten att få stöd vid hög arbetsbelastning och den högsta ledningens förmåga att leda verksamheten.

[Obligatoriskt skolval](#)

Närhet är viktigt när föräldrar väljer skola, särskilt för de med yngre barn. Men skolvalet görs utifrån ett större antal faktorer. Föräldrar med svag socioekonomisk bakgrund värderar i högre utsträckning akademisk kvalitet på bekostnad av trivsel och mer högvärdade prioriterar i högre grad mjuka faktorer. Det visar rapporten som undersökt det aktiva skolvalet i sju kommuner.

[Om den snabba tillväxten av unga åldersklasser och framtida behov av friskoleplatser](#)

Sveriges befolkning växer just nu i en takt som är historisk, födelsetalen är på en nivå som vi inte har sett sedan början av 1900-talet. Det är naturligtvis en positiv utveckling, men det innebär också att en välfärdsutmaning. I rapporten analyseras utvecklingen av antalet barn och unga i åldern 0–19 år, både för riket och för de 17 kommuner som har fler än 100 000 invånare. Resultatet visar att ökningen av personer som är 0–19 år överstiger antalet 65+ 2017–2027.

Friskolornas riksförbund är branschorganisationen för fristående förskolor och skolor.

Alla som driver eller funderar på att starta en fristående förskola eller skola kan bli medlem i Friskolornas riksförbund. Vi har drygt 500 medlemmar över hela Sverige som drivs av föreningar, kooperativ, stiftelser och aktiebolag. Totalt har våra medlemmar fler än 1200 verksamheter i olika storlekar och med olika pedagogiska inriktningar och sätt att arbeta.
